

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Existuje morální právo na druhé referendum o nezávislosti
ve Skotsku?**

Anna Brejchová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

**Existuje morální právo na druhé referendum o nezávislosti
ve Skotsku?**

Anna Brejchová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Přemysl Rosůlek, PhDr.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2022

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla srdečně poděkovat doc. PhDr. Přemyslu Rosůlkovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, ochotu, podporu, trpělivost a čas, který mi po dobu vypracování práce věnoval.

Obsah

1	Úvod	7
2	Secesionismus a referendum.....	11
2.1	Plebiscitní teorie	11
2.1.1	Referendum	14
2.2	Referendum jako nástroj mezinárodního práva a organizací.....	16
2.3	Návrhy reformy mezinárodního práva.....	20
3	Postoje vybraných zemí vůči secesi	23
3.1	Španělsko vs. Katalánsko	24
3.1.1	Původ katalánského secesionismu	24
3.1.2	Ústavní překážky.....	24
3.1.3	Proběhlá referenda	25
3.1.4	Reakce španělské vlády	25
3.1.5	Splnění podmínek referenda	26
3.1.6	Shrnutí a možnost budoucího referenda.....	27
3.2	Kanada vs. Quebec	27
3.2.1	Původ quebeckého secesionismu.....	27
3.2.2	Ústavní překážky.....	28
3.2.3	Proběhlá referenda	28
3.2.4	Reakce kanadské vlády.....	29
3.2.5	Splnění podmínek referenda	29
3.2.6	Shrnutí a možnost budoucího referenda.....	30
3.3	Francie vs. Nová Kaledonie.....	31
3.3.1	Původ secesionismu Nové Kaledonie.....	31
3.3.2	Ústavní překážky.....	32

3.3.3	Proběhlá referenda	33
3.3.4	Reakce francouzské vlády	34
3.3.5	Splnění podmínek referenda	36
3.3.6	Shrnutí a možnost budoucího referenda.....	36
4	Skotský secesionismus	37
4.1	Referendum 2014	38
4.1.1	Původ skotského secesionismu	38
4.1.2	Průběh referenda 2014	39
4.1.3	Reakce britské vlády	40
4.1.4	Splnění podmínek referenda	41
4.1.5	Shrnutí a možnost budoucího referenda.....	42
4.2	Referendum 2016	43
4.2.1	Jednání o tzv. brexitu.....	45
4.3	Možnost budoucího referenda	46
4.3.1	Důvody Skotska pro nové referendum.....	46
4.3.2	Odmítání KS.....	48
4.4	SNP a její kroky vstříc novému referendu	50
5	Závěr	52
6	Seznam literatury a zdrojů	55
7	Resumé.....	64
8	Seznam příloh	66

1 Úvod

Tendence skotského secesionismu se v průběhu historie projevíly mnohokrát a jsou připomínány největšími milníky skotských dějin i jejich vůdčími osobnostmi. Za zmínku jako nejvýznačnější stojí William Wallace, Robert Bruce či pozdější hnutí jakobitů. V posledních desetiletích se tlaky skotských secesionistů toužících po vlastním státě stupňovaly. Kolem roku 2007 začala být regionální Skotská národní strana (dále už jen SNP¹) více populární a vyhrála zastupitelské volby i volby do Skotského parlamentu. Vládla jako menšinová strana. V roce 2011 svoje vítězství obhájila s ještě lepšími výsledky a pohodlně vytvořila většinovou vládu. Díky svému úspěchu a zapříčinění prvního ministra dosáhla v roce 2014 referenda o nezávislosti Skotska. Tehdy Skotsko nezávislost odmítlo zejména kvůli obavám z anulování členství v Evropské unii (dále už jen EU) a případném neúspěchu zpětného přijetí.

Po celostátním referendu o vystoupení Spojeného království (dále už jen UK²) z EU v roce 2016 zůstává skotský secesionismus stále aktuálním tématem. Do povědomí široké veřejnosti se díky médiím vžil termín tzv. brexit³, který budu používat dále ve své práci. Zejména anglická část UK hlasovala pro odchod z EU. Skotsko bylo většinově proti vystoupení z EU. Vzhledem k této skutečnosti vyvstala debata o možnosti druhého referenda o nezávislosti. Iniciátorem je samozřejmě SNP, proti níž stojí odpor britské Konzervativní strany (dále už jen KS). Přestože bylo téma v poslední době poněkud upozaděno (kvůli celosvětové pandemii covid-19), SNP i nadále požaduje další referendum a podněcuje secesionismus.

¹ Pro název Skotská národní strana budu ve své práci používat zkratku SNP z anglického *Scottish National Party*.

² Pro název Spojené království budu ve své práci používat zkratku UK z anglického *United Kingdom*.

³ Tzv. brexit je složení anglických slov *Britain* (Británie) a *exit* (odchod).

Cílem této bakalářské práce je analyzování legitimacy druhého referenda o skotské nezávislosti za pomoci plebiscitní teorie secese. Pro širší konceptualizaci analyzuji pohled mezinárodního práva na referendum a secesi obecně. Uvedení některých dalších příkladů politické praxe s referendy jinde ve světě také poslouží k ověření cíle. Hlavní výzkumná otázka je: Existuje morální právo na druhé referendum o nezávislosti ve Skotsku? První podotázka je: Jaký je názor politických elit, respektive jaké jsou důvody pro nezávislost dle SNP a jaké jsou důvody odpůrců nezávislosti z řad KS? Druhá podotázka je: Jaká je míra restriktivnosti centrální vlády vůči secesionistickému regionu?

Ve své práci aplikuji plebiscitní teorii, jejímž zakladatelem je Harry Beran a je založena na demokratických principech včetně referenda. Vybraná teorie vyhovuje, díky svému pojetí a hlavním myšlenkám, skotskému případu nejvíce, což je hlavní důvod jejího využití v této práci. Teorii dále ověřuji pohledem mezinárodního práva i na příkladech z praxe. Poznatky následně aplikuji v analytické části přímo na proběhlá referenda z roku 2014 (referendum o nezávislosti Skotska), 2016 (referendum o výstupu UK z EU) a na současné dění, respektive na výroky aktérů a argumenty obou stran. V analytické části budou představeny výroky významných představitelů KS a SNP.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. Po úvodu následuje druhá kapitola, kde se věnuji teoretické části práce. Vzhledem k povaze skotského secesionismu a vzhledem k uvedení hlavní výzkumné otázky práce do kontextu s teoretickou částí je první podkapitola věnována plebiscitní teorii a referendu. V posledních dekádách je skotský secesionismus spíše politicko-ekonomickou záležitostí, ačkoliv zde není pochyb o historicko-kulturní národní hrdosti. Na straně UK i na straně Skotska je snaha o dohodu. Případná secese by se měla uskutečnit pomocí spravedlivého legitimního referenda. Secesionistickou silou ve Skotsku je zejména SNP, která se tak z velké části profiluje. Druhá a třetí podkapitola je zaměřena na mezinárodní právo. S ohledem na téma a konceptualizaci práce budu zkoumat hledisko mezinárodního práva vůči referendu na příkladech Černé Hory (příklad evropského státu), Eritrei (příklad secese provázené konfliktem a násilím)

a Palau (příklad opakovaného referenda). Zkoumám použití referenda v souvislosti s mezinárodním právem a jeho uplatnění jako nástroje v rámci mezinárodních společenství. Okrajově zmíním rovněž postoj autorů k mezinárodnímu právu, kteří navrhují jeho nutnou reformu.

Třetí kapitolou začíná analytická část bakalářské práce. Blíže analyzuje reálnou praxi v jiných zemích světa. Kanada vs. Quebec, Španělsko vs. Katalánsko a Francie vs. Nová Kaledonie jsou příklady, na kterých chci ukázat rozdílnost přístupu jednotlivých států. Reakce prvních dvou zemí byla vcelku restriktivní. V obou případech se rovněž konala dvě referenda. Otázkou je, za jakých podmínek. Příklady jsou uspořádány dle míry restriktivnosti. Nová Kaledonie je příkladem legitimního opakovaného referenda. Záměrem výsledků zkoumání v této kapitole je pozdější srovnání těchto postojů s případem Skotska. Jsou to příklady zemí demokratických, jejichž postoje se ale zcela liší. Analýza těchto příkladů z praxe a srovnání se Skotskem rovněž poskytne odpovědi na druhou podotázku a napomůže dosažení cíle této bakalářské práce.

Ve čtvrté kapitole se zabývám skotským secesionismem. Na proběhlá referenda z let 2014 a 2016 uplatňuji poznatky z teoretické části. Každému referendu je věnována samostatná podkapitola. Skotsko, jak je známo, si stále udržuje svou vlastní kulturu a v pevně stanovených mezích se profiluje i politicky. Jak jsem již zmínila výše, střety hlavních politických aktérů, tedy SNP a politických elit KS, zde hrají velkou roli. Tyto dva protipóly také podrobují hlubšímu zkoumání. Přímo pracuji se zveřejněnými výroky a názory významných aktérů, a to zejména dle dostupných internetových zdrojů.

Jako stěžejní zdroj pro teoretickou část používám odbornou literaturu. V plebiscitní teorii používám primárně odborné články Harryho Berana (1984, 1988, 1998), který je zakladatelem teorie. Jako další zdroje používám díla autorů rozvíjejících plebiscitní teorii, například Daniel Philpott (1995, 2003 [1998]) a David Copp (1997, 1998). Odborná literatura těchto autorů je použita jako primární zdroj také v podkapitole o mezinárodním právu. V analytické části

využívám navíc doplňkových materiálů v podobě informací z médií (např. BBC, The Guardian) nebo z relevantních dokumentů britské vlády či skotské vlády. Pro vymezení postojů aktérů čerpám z vyjádření na oficiálních webových serverech či v rozhovorech pro média, a to od roku 2016 do nejaktuálnějších zpráv roku 2022. Je důležité připomenout i upozadění tématu od roku 2020 kvůli pandemii covid-19.

2 Secesionismus a referendum

Secesionismus se ve světě vyskytuje v mnoha podobách na mnoha územích. Existuje několik teorií a stejně tak autorů, kteří mají pro secesi vlastní pravidla a podmínky. Dle Harryho Berana (1984: 22) secesionistické tendence budou neustálým předmětem debat, po dobu, kdy mezinárodní systém bude tvořen státy. Důvody pro vybranou plebiscitní teorii jsem již uvedla výše. Jak se ale k secesionismu, a zvláště k referendu staví mezinárodní právo? Referendum pro vyřešení situace secesionismu používají i mezinárodní společenství. V podkapitolách zabývajících se mezinárodním právem upozorním na příklady secese, jež proběhla pod záštitou Organizace spojených národů (dále už jen OSN) či EU. Záměrem je prokázání použití referenda, a to i opakovaného, jako vhodného nástroje. Zabývám se také možnostmi, kdy by se dalo mezinárodní právo prostřednictvím mezinárodních institucí lépe využít. Mezinárodní právo je ale ambivalentní a pro lepší uplatnění by byla vhodná jeho revize.

2.1 Plebiscitní teorie

Základní premisou plebiscitní teorie je existence teritoriálně koncentrované skupiny, která secesi vyžaduje a vyjádří se v referendu (Beran 1984: 21–31). Za splnění této podmínky by se secese dle Harryho Berana mohla umožnit, i když nelze morálně ospravedlnit. Už samotná touha, snahy a jednotlivé kroky secesionistů jsou dostačujícím důkazem úspěšnosti potenciálně budoucího samostatného státu (Beran 1984: 28). Nejvíce otázek vyvstává obvykle ohledně referenda a samotného průběhu secese. Aktéři mohou čelit ekonomickým, územním a jiným materiálním či vlastnickým sporům. Rovněž se zde vyskytuje i problém o hlasování v referendu jako takovém. Ostatně na slabiny tohoto charakteru ukazují právě kritici plebiscitní teorie. Jak tedy plebiscitní teorie odpovídá na tyto otázky?

Harry Beran vysvětluje secesi ve svých pracích a často ji přirovnává k běžné situaci mezilidských vztahů, kterou je rozvod manželů. Pokud si manželé již vzájemně nerozumějí a došlo k jejich odcizení/odloučení, mají možnost vyjádřit se pro odchod/rozvod. Harry Beran ve svém pojetí plebiscitní teorie tvrdí, že volbu založenou na této ideji by měla mít i jakákoliv secesionistická entita (Beran 1988: 318–319). Ústřední podmínkou je touha po nezávislosti vyslovená teritoriálně koncentrovaným společenstvím. Entita je tedy osvobozena od jakýchkoliv společných charakteristik či znaků tvořící jeden národ. Plebiscitní teorie vůbec definici národa neřeší (Rattanasevee 2021: 104–106). Výjimkou může být odlišnost skupiny z hlediska společného politického profilování (Copp 1997: 290–293).

Nejdůležitější je pro teorii schopnost secesionistického území uspět a přežít jako samostatný stát, pokud by došlo k odtržení od mateřské země. Daný region by měl být schopen vytvořit fungující stát se všemi charakteristikami a vlastnostmi, jako je ochrana hranic, zajištění obyvatel, či tvorba politický institucí (Copp 1997: 290–293, Philpott 1995: 366). Důležitá je také nezávislost ekonomická (Beran 1998: 37). Při rozdělení státu hranice secesionistického území nemusí nutně odpovídat zažitému administrativnímu určení. Podle teoretiků by naopak mohly být vytvořeny hranice kdekoliv (Wellman 2005: 59)⁴. Velký problém ale Harry Beran spatřuje v případě, kdy by se z různých důvodů vytvořila enkláva. Z teoretického hlediska to komplikace není. Z praktického hlediska by se tyto potencionálně vytvořené enklávy mohly jevit v dnešním ekonomicky provázaném světě jako problematické. Harry Beran uvádí několik ekonomických nevýhod. Jednou z nich je například zneužití enklávy jako daňového ráje (Beran 1998: 51–52).

⁴ „Pokud by například většina Texasanů chtěla vytvořit vlastní stát, jejich území nemusí zahrnovat celý Texas, či pouze jen území státu Texas. [() A ještě realističtější scénář může zahrnovat sousedící skupinu Kurdů uskutečňující secesi z Iráku, Íránu a Turecka za účelem vytvořit jeden, nový suverénní Kurdistan ()]“ (Wellman 2005: 58–59).

Harry Beran sestavil v plebiscitní teorii několik podmínek, které by měla secesionistická entita splnit (Beran 1998: 40). Během secese je nutné spravedlivé rozdělení statků, bohatství a zejména nerostných surovin. Jedna z podmínek Harryho Berana se problematice rozdělení statků přímo týká. Kromě toho je také třeba upozornit, že si aktéři musí rozdělit i státní dluhy (Beran 1998: 40).

Morálnost secese zakládá Harry Beran na třech bodech:

(1) Právo na svobodu. Lidé se v dané společnosti řídí vlastními touhami a jednají podle nich. Neplatí žádná omezení a vše je založeno na dobrovolnosti, což zahrnuje i rozhodnutí o emigraci a národnosti občanů. Existence státního aparátu a fungujících institucí pro zajišťování ochrany lidí je ovšem samozřejmostí (Beran 1984: 24–25).

(2) Suverenita. Projev suverenity je možnost zvolení a určení vlastní vlády, jakožto již zmiňované rozhodnutí o národnosti. Z morálního hlediska má tedy teritoriálně koncentrovaná skupina právo provést secesi, aby dosáhla suverenity vyjádřené vytvořením vlastní politiky. Nelze opomenout ani tradičně osídlená území, která už ze své podstaty mají nárok požadovat secesi díky svým silným vazbám s územím (Beran 1984: 26).

(3) Většinový souhlas vládnutí. Pokud existuje skupina, jež odmítá vládnoucí většinu a sdružuje-li se jako celek v určitém regionu, měla by mít právo na secesi (Beran 1984: 26–27). Důvody jsou zcela očividné. Není mnoho případů, kdy by minorita měla možnost stát se většinou. V případě konfrontace těchto dvou stran se Harry Beran dokonce obává tyranie minority. V podstatě odmítá konstatování šestnáctého amerického prezidenta Abrahama Lincolna, které pronesl ve svém inauguračním projevu (Beran 1984: 26–27). Tato podmínka pro morálnost secese zároveň otevírá mnoho otázek, které se ve skutečnosti točí okolo jedné z ústředních otázek tématu. Jaká je ta správná legitimní většina? Kdo může volit v referendu?

Pokud tedy shrnu plebiscitní teorii, nejdůležitějšími podmínkami, které jsem popsala výše, jsou: teritoriálně koncentrovaná skupina, silně projevená touha secese, hlasování v referendu, schopnost přežití, splnění povinností státu a férové rozdělení statků.

2.1.1 Referendum

Mezi teoretiky existuje jistý rozkol v názoru, kde by se mělo referendum konat. Je to záležitost týkající se čistě secesionistické entity nebo by měl rozhodovat celý stát? V plebiscitní teorii převládá přesvědčení, že toto privilegium náleží pouze secesionistickému území (Rosůlek 2015: 102). Celý stát na hlasování v referendu tedy nemá právo. Daniel Philpott (1995: 363) tvrzení obhajuje: „Umožnit to je stejné, jako kdyby bylo umožněno Angličanům hlasovat o nezávislosti amerických kolonií, iráckým sunnitům rozhodovat o osudu iráckých Kurdů či šíitů anebo Sovětskému svazu o Litevcích“⁵. Dalším argumentem je i scénář, kde by byli secesionisté vždy a za jakýchkoliv podmínek přehlasováni celonárodně. Ergo, secesionistická minorita by nikdy neměla šanci se oddělit (Beran 1984: 27).

Kromě záležitosti ohledně hlasování jsou problémem tzv. uvězněné menšiny. Fenomén nastane v případě, kdy se secesionisté definitivně rozhodnou oddělit od mateřského celku, nicméně se v tomto teritoriálně koncentrovaném společenství nachází výrazná minorita, která se secesí nesouhlasí. Harry Beran se překážkou uvězněných menšin zabývá a jako řešení nabízí rekurzivní secesi⁶ (Beran 1984: 29). Pokud se část secesionistického regionu vyslovila proti secesi, není secese vhodná, respektive odmítavé části by neměly být zahrnuty do nového

⁵ Z anglického originálu: “Allowing this would be like allowing the English to vote on the independence of the American colonies, the Iraqi Sunnis to decide the fate of Iraqi Kurds or Shiites, or the Soviet Union that of the Lithuanians” (Philpott 1995: 363).

⁶ Někteří autoři se obávají dominového efektu secesí, ale Beran je proti tomuto názoru. Jako důkaz udává příklady Dánska a Islandu či Švédska a Norska (Beran 1984: 29).

samostatného státu. Musí jim být umožněno referendum o vystoupení z nově vzniklého státu (Beran 1984: 29).

Autoři se napříč akademickým spektrem shodují, že je referendum velmi dobrý nástroj, který podporuje demokracii. Jako takový zadává čas pro vyjednávání stran v době před samotným konáním referenda. Navíc je ukazatelem názoru společnosti, což činí secesi legitimní (Rattanasevee 2021: 119). Vyjádření veřejného názoru se ale může stát paradoxem pro vhodnost daného nástroje. Pokud není společnost konzistentní ve svém názoru na secesi, referendum a jeho výsledek může velmi snadno veřejnost rozdělovat.

Referendum tedy není odsuzováno, ale obecně panuje shoda o potřebě vytvoření univerzálních specifických podmínek pro použití tohoto nástroje. Důvodem je samozřejmě omezení komplikací, které jej provázejí. Daniel Philpott (2003 [1998]: 97) iniciuje ústavně stanovené podmínky pro referendum, a to jest supermajorita, formulace otázky, opakované referendum, jakožto i právo uvězněných minorit hlasovat o setrvání/nestrvání.

Supermajoritou se rozumí výsledek hlasování, ať už pozitivní či negativní, vyjádřený v procentech. Musí být znatelně vyšší než 50 %. Samozřejmě nikde není určeno přesné procentuální číslo, které by mělo být aplikováno na každý případ vždy a bez výjimky. Autoři si uvědomují, že této shody není možno dosáhnout (Philpott 2003 [1998]: 97).

Formulace otázky musí být vždy správná, srozumitelná, co nejpřesnější a jednoduchá pro snadné pochopení ze strany každého zúčastněného v daném referendu. Tento bod je důležitý i jako prevence před zneužitím secesionistických iniciátorů, kteří by nejasnou otázkou mohli voliče zmást anebo ovlivnit jejich rozhodnutí (Philpott 2003 [1998]: 97).

Referendum by se mělo konat několikrát v průběhu dvou až tří let (Philpott 2003 [1998]: 97), zejména kvůli změnám názorů společnosti. Jev anti-secesionistických subregionů byl již podrobněji analyzován výše

(viz tzv. uvězněné menšiny). V poslední řadě Daniel Philpott (2003 [1998]: 97) zmiňuje nutnost řádného a spravedlivého rozdělení statků. Záležitost je vždy velmi složitá a platí nutnost k ní přistupovat tak, aby ani jeden z aktérů nebyl poškozen. Opakované referendum řeší i další autoři jako například Christopher H. Wellman a David Copp. Nabízejí zde možnost prvního iniciačního referenda a následně druhého, které by potvrdilo veřejný postoj (Rosůlek 2015: 103, Copp 1998: 234).

Referendum nelze brát lehkovážně. Nese s sebou, stejně jako samotná secese, řadu úskalí. Teoretici proto navrhuji různá řešení, která by měla být nápomocná k eliminaci zneužití secesionistů nebo dalších aktérů. Jedná se o dodržování určitých pravidel jako například: přesná, nezavádějící referendová otázka, určení supermajority nebo možnost opakovaného referenda (Philpott 2003 [1998]: 97).

Využití referenda je tedy v zásadě výhodné a mnoho autorů se k tomuto postupu obrací. Plebiscitní teorie si na jeho implementaci zakládá. Je to vhodný demokratický nástroj, kde má zainteresovaná veřejnost možnost rozhodnout o svém osudu. Podle teorie by se měla referenda zúčastnit pouze tato veřejnost; ergo, secesionisté v regionu, který o secesi usiluje.

2.2 Referendum jako nástroj mezinárodního práva a organizací

Pohled na secesionismus z hlediska mezinárodního práva není příliš jednoznačný. Existující ustanovení, která připouštějí sebeurčení, ale týkají se zejména procesu dekolonizace. Vůbec první vyjádření OSN k tématu sebeurčení lze pozorovat již v roce 1945. Při založení a podpisu Charty OSN bylo uděleno právo sebeurčení a dekolonizace. Další výnos je například z roku 1960. OSN vydala rezoluci, kde upřesňuje, že sebeurčení nesmí být v rozporu s územní celistvostí či ji jakýmkoliv způsobem zdiskreditovat (Rattanasevee 2021: 99). Margaret Moore (2019: 631) připomíná, že záležitosti sebeurčení je věnována pozornost také v roce 1966 – články v Mezinárodním paktu o hospodářských,

sociálních a kulturních právech a v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech. Mezinárodní právo se tedy zaměřuje výsostně na kolonizaci, identitu a sebeurčení.

Mezinárodní společenství se v rámci mezinárodního práva v určitých případech zapojují ve věci secese a asistují při referendu. Participace OSN či dalších organizací je viděna nejvíce ve státech nedemokratických, kde by potencionálně mohlo dojít, či již v minulosti došlo, ke konfliktům a násilným střetům. Nabízená pomoc je poskytována i v případech, kdy samotný aktér, jehož se secese týká, nemusí být zkušený a celá záležitost by nemusela postupovat dle mezinárodního práva. Od 90. let po rozpadu Sovětského svazu se podle Qvortrupa (2012: 145) stalo vyjádření souhlasu veřejnosti s nezávislostí v referendu běžnou součástí mezinárodního práva. Zejména lze tuto normu pozorovat speciálně v demokratických státech (Qvortrup 2012: 147).

Na evropském kontinentu k aktivnímu účasti mezinárodních společenství také došlo. V souvislosti s rozpadem Jugoslávie sestavila EU Arbitrážní komisi pro řešení sporů (Badinterova komise). Po rozpadu Jugoslávie krátce existovala od roku 2003 do roku 2006 de facto konfederace Srbska a Černé Hory (oficiálním názvem: Státní společenství Srbsko a Černá Hora). Při jejím vzniku byl dokonce v ústavě brán zřetel na možnou budoucí secesi. Uskutečnění referenda o nezávislosti jednoho z aktérů (Srbsko/Černá Hora) ústava umožňovala pod jednou podmínkou, a to po uplynutí doby minimálně tří let existence konfederace (Vidmar 2007: 95, 97). Černá Hora vykazovala secesionistické tendence již s koncem 90. let, a proto okamžitě po uplynutí stanovené lhůty proběhlo referendum, na jehož základě se stala Černá Hora nezávislým státem. Na referendu a secesi se podílela EU, která svoje úsilí započala již při asistenci tvorby ústavy (Rosůlek 2016: 56–57).

Výše zmiňované komplikace ohledně násilností se vyskytly například mezi Etiopií a Eritreou. Zde se aktivace mezinárodního práva prostřednictvím OSN ale i dalších aktérů projevila hned několikrát. Zásah OSN byl učiněn již po konci druhé světové války. Na základě rezoluce byla vytvořena federace těchto dvou

aktérů (Rosůlek 2016: 61). Svazek neměl dlouhého trvání a na území dokonce došlo k násilným konfliktům. Nakonec byla situace vyřešena opět díky OSN a dalším aktérům. V roce 1993 se konalo referendum o nezávislosti Eritrei. Z iniciativy OSN byla navíc vytvořena speciální pozorovací mise UNOVER (*UN Observer Mission to Verify the Referendum in Eritrea*) (Rosůlek 2016: 61). Situace v Eritrei nebyla nikdy úplně jednoduchá a stále tam dochází ke konfliktům a násilnostem. Přestože se mezinárodní společenství snažila o zvládnutí situace, uspěla jen částečně. Ostatně podobných konfliktů, jakožto i secesionistických území, lze najít v mezinárodním systému několik, a to jak v dobách minulých i nedávných. Příkladem je případ Súdán vs. Jižní Súdán nebo Indonésie vs. Východní Timor.

Podobných aktivit mezinárodních společenství, jmenovitě OSN, lze najít mnoho v různých formách. Některé byly úspěšnější než jiné, ale vždy vše záviselo na dodržování mezinárodního práva. Zdlouhavý případ nezávislosti Palau je vhodným příkladem opakovaného referenda. Po konci druhé světové války svěřilo OSN ostrovy Palau jako poručenské území Spojeným státům americkým (dále už jen USA⁷). Po projevení touhy o nezávislost v 60. letech 20. století i na území Mikronésie vydaly USA podmínky pro jednání o nezávislosti svých poručenských území v Mikronésii. Od roku 1975 probíhala jednání o možné nezávislosti jednotlivých ostrovů samostatně (Hinck 1990: 922). Dle dohody mezi USA a Palau, mají ostrovy dodnes status přidruženého území USA. Tento pakt musel být odsouhlasen také místním obyvatelstvem v referendu (Gerston 1989: 170). Podmínkou paktu bylo, že Palau zůstane pod vojenskou ochranou USA bez možnosti vstupu jakýchkoliv jednotek další cizí země (Gerston 1989: 179). Výměnou za poskytnutí území pro vojenské účely budou USA finančně podporovat Palau po dobu padesáti let (Gerston 1989: 179). USA si chtěly

⁷ Pro název Spojené státy americké budu ve své práci používat zkratku USA z anglického *United States of America*.

ponechat možnost využití území Palau jako jednoho ze strategických území pro vojenské účely (Hinck 1990: 936).

Opakování referenda ovlivnila ústava Palau. Pro hlasování v referendech je stanovena ústavní většina. Ústava doslova uvádí: „[D]ohoda, která opravňuje k použití, testování, skladování nebo likvidaci jaderných, toxických chemických, plynových nebo biologických zbraní určených k použití ve válce vyžaduje souhlas nejméně tří čtvrtin (3/4) odevzdaných hlasů“⁸ (Constitute 2021: Art. 2, Sec. 3). Vzhledem k této části ústavy a vzhledem k podmínkám paktu ze strany USA jako jaderné mocnosti, bylo pro odhlasování nezávislosti Palau v referendu potřeba 75 % hlasů. Výsledky v referendech od roku 1983 do roku 1987 nikdy nedosáhly potřebné ústavně stanovené většiny 75 % (Gerston 1989: 180), proto se hlasovalo celkem v osmi referendech o nezávislosti. V roce 1993 byly upraveny podmínky v paktu, které se týkaly i jaderných zbraní. Díky těmto revizím mohla být pro hlasování v referendu uplatněna jen prostá většina pro schválení paktu a od roku 1994 je Palau nezávislým státem (Veenendaal 2016: 31).

Cílem práce není výzkum různých případů secese. V této podkapitole se snažím pouze přiblížit, jaké má mezinárodní právo uplatnění v praxi v konfrontaci s referendem. I přes svůj ambivalentní postoj k umožnění secese, je samotné OSN schopno uspořádat referendum a participovat na vzniku nového státu. Mezinárodní společenství dokáže dokonce podpořit i možnost opakovaného referenda (viz příklad Palau). Znovu to dokazuje i fakt, že referendum je dobrý demokratický nástroj vyjadřující názory veřejnosti. OSN zasahuje obzvláště u komplikovaných secesí, třeba i s konfliktním potenciálem. Není proto pravděpodobné, že by se organizace podílela na secesi ve Skotsku. Demokratické státy neprojevují potřeby zásahu jakékoliv třetí strany, minimálně z hlediska organizace referenda. Od konce 20. století jsou však souhlas společnosti a mezinárodní právo silně propojeny.

⁸ Z anglického originálu: “[A]greement which authorizes use, testing, storage or disposal of nuclear, toxic chemical, gas or biological weapons intended for use in warfare shall require approval of not less than three-fourths (3/4) of the votes cast in such referendum” (Constitute 2021: Art. 2, Sec. 3).

2.3 Návrhy reformy mezinárodního práva

Řada autorů „volá“ po reformě mezinárodního práva, právě z důvodů jeho ambivalentnosti. Existují rozličné návrhy, shodujících se při výzkumu různých strategiích reformy, která je možná na různých úrovních. Autoři řeší možnost institucionalizace na mezinárodní úrovni, ale i zakotvení směrnic pro secesi přímo v ústavním právu aktérů. Daniel Philpott přidává ještě možnost, kdy by se secesionisté nebo unionisté obešli bez pomoci ze strany institucí (soudů atp.). V takovém případě by se secese řešila diplomatickým nátlakem či mezinárodní intervencí. Figurování nějaké třetí strany (NATO, OSN, zastoupení regionálních aktérů atd.) je v tomto případě samozřejmě nutné (Philpott 2003 [1998]: 85, 88, 92). S možností institucionalizace závisící především na roli různých rezolucí, ustanovení a deklarácí OSN, přičemž rozhodující slovo je ponecháno mateřským státům, se Daniel Philpott (2003 [1998]: 86–88) neztotožňuje.

Namísto toho zvažuje zapojení Mezinárodního soudního dvora, který by převzal funkci rozhodovacího orgánu. Problémem je ale „bezzubost“ orgánu, který nemá účinné nástroje zaručující úspěšné vymáhání rozsudků. Dalším vhodným orgánem při rozhodování o secesi by mohla být Rada bezpečnosti OSN, která se ostatně již v minulosti angažovala a z širší perspektivy byla v celku úspěšným řešitelem při pomoci deeskalace konfliktů. Z toho důvodu dochází obvykle k vyslovení nadějí v pozitivní výsledek mezinárodních zásahů (Philpott 2003 [1998]: 86–88).

Mezinárodním soudním dvorem se zabývá také David Copp, který jej považuje za vhodného řešitele sporů secese. Muselo by ale dojít k nutným změnám/úpravám kompetencí Mezinárodního soudního dvora. Bylo by rovněž nutno povolit interakci soudu spolu s jinými aktéry nežli jen se státy. Úkoly by se pak týkaly identifikace skupin vhodných pro secesi, konečného rozhodnutí o legitimitě secese a samozřejmě celkové koordinaci a pomoci od OSN při rozdělování státu (pokud daný stát nemá jakékoliv námitky se zapojením OSN). Vhodný secesionistický region by měl splňovat faktory teritoriální i politické

(Copp 1998: 232–235). Celkovou koordinaci si David Copp (1998: 233) představuje od vedení referenda, přes případné vynucení vůle, a to formou odpovídajících výnosů či sankcí, po asistenci celého procesu secese. Podíl Rady bezpečnosti OSN na secesi, dle návrhu autora, je tedy nezanedbatelný.

Margaret Moore se zmiňuje o potřebě ukotvení jasných postupů v otázce secese v mezinárodním právu či potažmo v ústavnosti států. Dokonce ve svém pojetí zachází ještě dál a navrhuje možnost vytvoření systematických překážek ztěžujících secesionismus (Moore 2019: 635).

V mezinárodním právu by taktéž měla být provedena reforma, kde se reflektují i ekonomické faktory a další současná témata (Rattanasevee 2021: 129). Jako vždy a ve všech záležitostech je ekonomická stránka věci velmi důležitá. V případě secesionismu musí každý aktér zvažovat přínosy a obzvláště důsledky vytvoření nového nezávislého státu. Nehledě na to se v posledních letech čím dál více projevuje trend secese na základě různých ekonomických pohnutek (Rattanasevee 2021: 130), mezi něž patří i naleziště přírodních zdrojů. Obchody s těmito surovinami lze zařadit za velmi lukrativní potenciální výnosy pro oblast, která zdroji disponuje. Sambanis a Milanovic (2014: 1836) ve svém výzkumu připouští, že v těchto oblastech lze identifikovat také jen požadavky o vyšší míru autonomie.

Ačkoliv mezinárodní právo vlastním způsobem povoluje sebeurčení, dokumenty a rezoluce mohou být na dnešní dobu pro řešení některých případů zastaralé. Zároveň zde není žádná ucelenost v kompetencích orgánů. Kdyby se mezinárodní právo ve svém vnímání secese reformovalo, mohlo by ve větší míře pomoci i demokratickým zemím. Výše bylo uvedeno hned několik možností aktualizace systému mezinárodního práva a jeho institucí. Například díky jednotným uceleným pravidlům pro formulaci otázky by nedocházelo ke zneužívání situace secesionisty nebo dalším komplikacím a sporům mezi secesionisty a unionisty. Pozice OSN či jiného orgánu jako mediátora by pomohla ve všech případech během procesu samotné secese. Také ve Skotsku by mediace

mohla pomoci během případného rozdělení statků. Reforma nebo pouhé přizpůsobení se současné době a přehodnocení mnoha stanovisek, to vše by bylo dobré zvážit i v obecné rovině mezinárodního práva, nejen z hlediska secese.

3 Postoje vybraných zemí vůči secesi

V mezinárodním systému určitá pravidla pro kontrolu secese existují a některé státy mají i vlastní obecně-politické postupy, jak situaci ohledně secesionistických území řešit. Toto se týká především zemí, které si jsou vědomy přítomnosti secesionistických regionů na svém území. Jednají mnohdy na základě vlastních zkušeností z minulosti, díky kterýmž byly případné problémy kolem secese reflektovány v ústavách. Je důležité podotknout, že především demokracie jsou schopny se vypořádat se secesionistickými náladami bez nějaké větší pomoci či vůbec bez zásahu OSN nebo podobných mezinárodních organizací. Kanada i Španělsko jsou příklady, jejichž ústava je na případnou budoucí secesi připravena.

Země, které jsem si pro svou práci vybrala, se staly významnými modely různých řešení secese, a to díky průběhu událostí okolo referend zde uskutečněných. Jsou to země demokratické, ale zároveň je jejich přístup diametrálně odlišný, proto jim zde věnuji pozornost. Případy jsou řazeny dle míry restriktivnosti centrální vlády vůči secesionistickému regionu či oblasti. V následující kapitole 4 uplatním poznatky na případě Skotska a všechny výsledky z této i následující kapitoly 4 budou zaneseny v příslušné příloze č. 1 a v příloze č. 2. V příloze č. 1 jsou uvedeny základní podmínky pro referenda, která navrhoval i Daniel Philpott (viz podkapitola 2. 1. 1). Podmínky jsem aplikovala na již proběhlá referenda v secesionistických regionech i možná budoucí referenda. V příloze č. 2 jsou uvedeny postoje centrální vlády, nejvyššího/ústavního soudu a ústavy vůči jednotlivým secesionistickým regionům a samotná možnost nového referenda o nezávislosti analyzovaných regionů.

3.1 Španělsko vs. Katalánsko

3.1.1 Původ katalánského secesionismu

Secesionismus v Katalánsku je mnohem odlišnější než v dalších dvou případech. Důvody pro nezávislost jsou tu kulturní i ekonomické. Ekonomický impuls v poslední době přesto převládá, obzvláště po hospodářské krizi v roce 2008. Katalánsko se cítí ekonomicky „vykořisťováno“. Je známo, že region je jeden z nejbohatších v celém Španělsku. Většina peněz odvedených státu je bez návratnosti, protože se s nimi investuje do chudších španělských oblastí (Duerr 2015: 106).

3.1.2 Ústavní překážky

Nezávislost Katalánska či dalších regionů ve Španělsku je nereálná kvůli španělské ústavě, v níž se v Článku 2 o Jednotě národa a právu na autonomii píše: „Ústava je založena na nerozlučné jednotě španělského národa, společné a nedělitelné vlasti všech Španělů“⁹ (Constitución Española, Art. 2). Již v roce 2008 Španělsko upravovalo svou ústavu kvůli secesionistickému Baskicku a o dva roky později řešilo secesionistické nálady v Katalánsku (Rosůlek 2016: 59). V regionu došlo v tomto období k řadě neformálních referend, které poukazovaly na sílu katalánského secesionismu. Ústavní soud se proto v roce 2010 zabýval mírou autonomie Katalánska a revidoval zákony, které se této záležitosti týkaly (Rosůlek 2016: 59). V roce 2014 ústavní soud proces uspořádání referenda o nezávislosti regionu na jistou chvíli pozastavil (iRozhlas 2014), přesto hlasování proběhlo.

⁹ Ze španělského originálu: "La Constitución se fundamenta en la indisoluble unidad de la Nación española, patria común e indivisible de todos los españoles" (Constitución Española, Art. 2).

3.1.3 Proběhlá referenda

Iniciativou obce Arenys de Munt došlo v roce 2009 velmi spontánním způsobem k prvnímu referendu, které vyvolalo akci ve zbytku Katalánska (Duerr 2015: 107). Následná reakce ústavního soudu byla nevyhnutelná. Katalánsko jednání Španělska chápalo jako nepřípustné oprese a omezování regionu, proto se formální cestou rozhodlo po sérii neformálních referend uspořádat jedno společné.

Referendum v roce 2014 bylo charakterizováno pouze jako konzultativní. Katalánsko tímto demonstrovalo, že jde pouze o ukazatel veřejného mínění a k secesi nemusí vůbec dojít (iRozhlas 2014). Ač bylo hlasování v roce 2014 podle ústavy nelegální, samotný proces hlasování proběhl vcelku poklidně. Existují spíše přibližná čísla výsledků referenda. Vzhledem k nelegálnímu charakteru unilaterálního referenda lze spoléhat pouze na vyjádření katalánské strany. V obou otázkách; ergo, pro nezávislé Katalánsko se vyjádřilo až 80,72 % voličů s účastí kolem 41 % (BBC 2014).

Další pokus o nezávislost byl uskutečněn v roce 2017, kdy byla situace mnohem dramatičtější. Tehdy došlo k násilným střetům. Celé situaci byla v médiích po celém světě dána silná publicita. Stejně jako v roce 2014 i v referendu 2017 není možné příliš spoléhat na přesnost výsledků. Důvodem jsou i zásahy španělské vlády. Volební účast byla okolo 42 % a pro nezávislost se vyjádřilo až 90 % (Soares – Cotovio – Clarke 2017). Zveřejněné výsledky prokazují jistou podobnost s referendem 2014.

3.1.4 Reakce španělské vlády

Španělská vláda dělá vše proto, aby se region neoddělil. Katalánské referendum v roce 2014 považovala španělská vláda spolu s tehdejším konzervativním premiérem Marianem Rajoyem za nezákonné, přestože region klasifikoval referendum jako průzkum veřejného mínění. Mariano Rajoy podal

dokonce žalobu k ústavnímu soudu a předpokládal zákaz referenda (iRozhlas 2014).

V roce 2017 zasáhla španělská vláda velmi represivně. Během hlasování policie zabavovala volební urny, několik stovek lidí bylo zraněno. V závislosti dořešení záležitosti byli v roce 2019 katalánští politici odsouzeni v rozmezí od devíti do třinácti let odnětí svobody. Avšak v roce 2021 byli omilostněni vládou Pedra Sáncheze (iRozhlas 2021). Kroky, které Španělsko podniklo vůči Katalánsku, jsou minimálně na území Evropy bezprecedentní.

3.1.5 Splnění podmínek referenda

Jednou z podmínek o referendu je jednoduchá, jasná otázka, která voliče nijak neovlivňuje. V katalánském případě se dá souhlasit s jednoduchostí, ovšem v případě roku 2014 byly otázky dvě¹⁰. V roce 2017 byla otázka ve třech jazykových mutacích a pouze jedna¹¹ (Anguera de Sojo 2017). Supermajorita nebyla vzhledem k charakteru referend určena. A podmínka o opakovaném referendu sice dodržena byla, ale obě referenda byla nelegální. V regionu žádný znatelný problém v souvislosti s uvězněnými menšinami není, ovšem populace v regionu se identifikuje jako španělská, katalánská či obojí (Drew 2021: 191). Dodržení podmínek je ještě porovnáno v příloze č. 1 s Quebecem, Novou Kaledonií a se Skotskem.

¹⁰ Obě dvě otázky byly jednoznačné a krátké. Volič byl dotázán zaprvé: „*Má být Katalánsko státem?*“ a zadruhé: „*Mělo by být nezávislým státem?*“ (Česká televize 2014; kurzíva již v citaci). Na druhou otázku mohl volič odpovědět pouze pokud odpověděl na první otázku pozitivně (Česká televize 2014).

¹¹ V referendu 2017 byli voliči dotázáni: „*Chcete, aby se Katalánsko stalo nezávislým státem ve formě republiky?*“ (Anguera de Sojo 2017; španělský originál: „*¿Quiere que Cataluña sea un Estado independiente en forma de república?*“).

3.1.6 Shrnutí a možnost budoucího referenda

Události, jež formovaly dění během referend, byly v Katalánsku velmi dynamické. Postoj ústavního soudu a španělské vlády spolu s premiérem byl nekompromisní před rokem 2014 a během obou referend. Tento přístup demonstrují nadále. V současnosti jsou důvody pro nezávislost spíše ekonomické. Není náhodou, že se v roce 2014 konalo referendum v Katalánsku i ve Skotsku. Katalánsko se nechalo inspirovat a sám katalánský premiér Artur Mas obě referenda přirovnával. Skotsko se od tvrzení distancovalo a tehdejší první ministr Alex Salmond (SNP) jej ostře odmítl (Duerr 2015: 108–109).

Katalánsku a Španělsku by do budoucna prospěla úvaha o žádost mediaci ze strany mezinárodního společenství. Minimálně by se tak vyhnuli násilnostem a dalším střetům. Vše by bylo ovšem podmíněno prvotním uznáním možnosti o jednáních ze strany Španělska, což vzhledem k restriktivnímu přístupu a znění ústavy není pravděpodobné. Budoucí referendum o nezávislosti tedy není možné (viz příloha č. 2) a nebyly stanoveny ani žádné podmínky (viz příloha č. 1).

3.2 Kanada vs. Quebec

3.2.1 Původ quebeckého secesionismu

V kanadské provincii Quebec mají secesionisté dlouhou tradici a hlavní pohnutky lze spatřovat v kulturní rovině. Provincie se vidí jako zcela unikátní a požaduje, aby s ní Kanada s jako takovou zacházela. Je pravdou, že v bilingvní Kanadě je frankofonní oblastí právě Quebec, kde mimo jiné žije 25 % populace celého státu (Leslie 1999: 150).

Na konci 20. století se quebečtí secesionisté těšili asi největší podpoře, díky čemuž se jim podařilo vyvolat hned dvě referenda (první v roce 1980 a druhé v roce 1995). V obou případech byla organizátorem provinční Quebecká strana (dále už jen PQ¹²). V roce 1976 se v Quebecu konaly volby, které většinově vyhrála

¹² Pro název Quebecká strana budu ve své práci používat zkratku PQ z francouzského *Parti Québécois*.

právě PQ. Získala 71 křesel ze 110 a ve své kampani slíbila svým voličům referendum o nezávislosti a následné vytvoření státu Quebec (CBC Archives 2019).

3.2.2 Ústavní překážky

Po uskutečnění druhého referenda v roce 1995 a na základě žádosti kanadské vlády probíhalo soudní přezkoumání referenda. Podle soudního rozhodnutí nebylo jednání Quebecu legální, a to ani dle ústavního práva ani dle mezinárodního práva (Leslie 1999: 138). Ve svém vyjádření z roku 1998 však soud stanovil podmínky pro možná budoucí referenda.

Nejvyšší soud se vyjádřil k formulaci otázky případných budoucích referend, ale neupřesnil, jaké má být její správné znění. Stanovil, že secese Quebecu musí být řešena v rámci celé Kanady; ergo, musí to být rozhodnutím všech občanů a referenda nesmějí být nadále jednostranná (Leslie 1999: 137–139). I kdyby v referendu Quebec rozhodl ve prospěch secese, zbytek Kanady disponuje právem veta a nový stát vzniknout vůbec nemusí (Sorens 2014: 268). Pokud by vláda secesi přijala, musí být ještě vytvořen dodatek k ústavě (Clarity Act 2000).

3.2.3 Proběhlá referenda

Svůj slib o uspořádání referenda o nezávislosti PQ v roce 1980 splnila. Hlasování v referendu ale zdaleka nenaplnilo představy secesionistů. Nezávislost byla odmítnuta téměř 60 % hlasů (Leslie 1999: 136). V roce 1982 se v souvislosti se schvalováním ústavy a Kanadské listiny práv a svobod vyskytly určité problémy způsobené na straně Quebecu. Provincie se obávala narušení své unikátní identity a se schválením dokumentu nesouhlasila (Rattanasevee 2021: 121).

Kanada si přesto našla cestu, díky níž dokument prošel schvalovacím procesem. Quebec toto jednání Kanady chápal jako něco nepřijatelného a nacionalismus opět sílil (Rattanasevee 2021: 121). Kromě toho byla vytvořena

i nová politická strana Quebecký blok (*Bloc Québécois*) zastupující zájmy frankofonního Quebecu na federální úrovni. Celá situace vyústila v uspořádání nového referenda v roce 1995. Nezávislost Quebecu byla odmítnuta velmi těsným počtem hlasů 50,6 % (Leslie 1999: 136). Pouhé desetiny procent zde rozhodly celou situaci.

3.2.4 Reakce kanadské vlády

Před druhým referendem v roce 1995 byl tehdejší kanadský premiér Jean Chrétien přesvědčen o dalším neúspěchu secesionistů, avšak výsledek nepříjemně překvapil nejen jeho, ale i celou Kanadu (Leslie 1999: 136). Na základě obav veřejného mínění v Kanadě se federální vláda rozhodla poradit se s Nejvyšším soudem. Zajímala se, zdali unilaterální referendum v Quebecu bylo vůbec v souladu s mezinárodním právem (Leslie 1999: 137).

Na základě výsledků soudního rozhodnutí schválila kanadská vláda v roce 2000 zákon *Clarity Act*, kde přesně stanovuje podmínky procesu případné secese a podmínky pro budoucí referenda (Leslie 1999: 137). Referendovou otázku již tvoří pouze vláda. V referendu musí být secese odhlasována jasnou většinou. Rozhodující slovo o secesi má ale vláda a celá Kanada. Posledním krokem případné secese by bylo přijetí ústavního dodatku (*Clarity Act 2000*).

3.2.5 Splnění podmínek referenda

Problémů okolo obou referend bylo více. Jednak bylo první i druhé uskutečněno unilaterálně ze strany provincie, a pak tu byl zcela kontroverzní způsob, kterým byly formulovány otázky předložené k hlasování. V roce 1980 byla otázka zcela nejasná. Explicitně zmiňovala suverenitu/dohodu s Kanadou, což pro veřejnost rozhodující o dané záležitosti přináší jistá úskalí. Nemusí úplně dobře pochopit důsledky. Nejen, že byla otázka nejednoznačná, ale matoucí ji činila zcela

jistě i její délka, která skýtala celý jeden odstavec¹³ (Rosůlek 2016: 50–51). O několik let později byla otázka značně kratší, ovšem pro srozumitelnost byla až příliš rozsáhlá¹⁴. Secesionisté se navíc opět ptali pomocí termínu suverenity a zmiňovali znovu dohodu s Kanadou (Rosůlek 2016: 51). Formulaci otázky lze také chápat jako jakousi vypočítavost secesionistického hnutí (Sorens 2014: 268).

Supermajorita nebyla ani v jednom případě nijak určena. Podmínka o opakovaném referendu dodržena byla, ale obě referenda byla soudem shledána jako nelegální. V případě Quebecu je kromě formulace otázky problematická ještě další záležitost. Přestože je provincie frankofonní, žijí tam minority, jejichž jazykem je angličtina a nelze opomenout ani domorodé obyvatelstvo. Pokud jde o původní obyvatele, jejich ochrana práv je zaručena přímo v ústavě (Leslie 1999: 141). Nicméně v Quebecu hrozí kvůli těmto minoritním skupinám rekurzivní secese (Sorens 2014: 275). Ovšem pouze v případě, když by se potencionálně podařilo Quebecu oddělit se od Kanady. V příloze číslo 1 je pro přehlednost dodržení podmínek porovnáno s Katalánskem, Novou Kaledonií a se Skotskem.

3.2.6 Shrnutí a možnost budoucího referenda

Jak je vidět, secesionismus v Quebecu je velmi komplexní po všech stránkách. Kanada se s tímto problémem vypořádala po svém a do budoucna si vytvořila pojistky, které by měly secesionismus oslabit. Jak moc efektivní kroky vlády jsou? Ještě po referendu 1995 byly názory ve společnosti vyrovnané. Nicméně od roku 2002 se odmítavé postoje blíží až k 60 %. V roce 2005 ale

¹³ „Vláda Quebecu oznámila svůj návrh na vyjednání nové dohody se zbytkem Kanady založené na principu rovnosti národů; tato dohoda by umožnila Quebecu získat výlučnou moc přijímat své zákony, vybírat daně a navazovat zahraniční vztahy - jinými slovy suverenity - a současně udržovat s Kanadou ekonomické sdružení zahrnující společnou měnu; žádná změna politického postavení vyplývajícího z těchto jednání nebude provedena bez souhlasu obyvatel v dalším referendu; na základě těchto podmínek dáváte vládě Quebecu mandát k jednání o navrhované dohodě mezi Quebecem a Kanadou?“ (Hudon 2013).

¹⁴ „Souhlasíte, že by se Quebec měl stát suverénní, poté co učiní formální nabídku Kanadě na nové ekonomické a politické partnerství v rámci návrhu zákona respektujícího budoucnost Québecu a dohody podepsané 12. června 1995?“ (Gall 2013).

nastává asi největší změna, kdy veřejné mínění opět „volá“ po suverenitě. V poslední dekádě již převažují odpůrci nezávislého Quebecu (Grenier 2021).

Největší secesionistickou silou je zmíněná PQ. Vhodným ukazatelem změny secesionistické podpory uvnitř společnosti jsou i samotné výsledky v provinčních volbách. V příloze č. 3 je graf, který znázorňuje počet získaných hlasů PQ od roku 1970 až do 2014. Na grafu je zřetelné, že podpora strany klesala podobně jako klesala podpora suverenity Quebecu. Změna v roce 2005 může být způsobena jednak výměnou vedení strany, ale i slibem nového referenda při dalších volbách (Archibald – Lambert 2022). Mohla to být reakce strany na její strmý pokles v zisku hlasů v daném období (viz příloha č. 3).

Quebec je symbolem kulturního secesionismu, kde je rozdělujícím prvkem bilingvismus. Dle Coppa (1998: 236–237) by mohla Kanada, ale na druhé straně taktéž Quebec, požádat o asistenci během referenda u Mezinárodního soudního dvora. Jedná se o možné řešení v případném dalším referendu v budoucnosti. Kanada možnost referenda o nezávislosti nezakázala. Byly stanoveny podmínky a jasné postupy, aby případná secese jakékoliv kanadské provincie byla legální a v souladu s ústavou (viz příloha č. 1).

3.3 Francie vs. Nová Kaledonie

3.3.1 Původ secesionismu Nové Kaledonie

Secesionismus v Nové Kaledonii je klasifikován jako dekolonizace. Tyto ostrovy v Melanésii patří dodnes mezi zámořská území Francie. V roce 1853 se staly francouzskou kolonií, která byla původně trestanecká. Mezi lety 1967 a 1972 na ostrovy začalo přicházet více přistěhovalců díky těžbě niklu (Leblic 2022: 111). Proto se v 70. letech začal projevovat rostoucí secesionismus. Secesionistickou skupinou jsou v Nové Kaledonii zejména Kanakové. Jsou domorodým obyvatelstvem, kterého je v porovnání s ostatními etnickými skupinami na ostrovech menšina. V roce 2014 se tak identifikovalo pouhých 39,10 % populace (The World Factbook 2022). Kanakové mají vlastní politické zastoupení

v podobě politické strany *Front de libération nationale kanak et socialiste* (dále už jen FLNKS), která podporuje nezávislost.

V 70. letech se projevila síla zejména mladé generace Kanaků požadujících nezávislost. Tato skupina byla ovlivněna myšlenkami evropské levice. Jednalo se většinou o studenty, kteří převzali myšlenky na svých studijních pobytech v Paříži (Chappell 1999: 377). V 80. letech situace eskalovala a v Nové Kaledonii docházelo k násilným střetům.

3.3.2 Ústavní překážky

S příchodem francouzského prezidenta Charlese de Gaulla vznikla nová francouzská ústava tzv. páté republiky. Pro schválení této ústavy se v roce 1958 konalo referendum, a to i v zámořských územích. V ústavě se jasně píše: „Na základě těchto zásad a zásad sebeurčení národů, republika nabízí zámořským územím, která vyjádřila vůli je dodržovat, nové instituce založené na společném ideálu svobody, rovnosti a bratrství a koncipovány za účelem jejich demokratického rozvoje“¹⁵ (Constitution of October 4, 1958, Preamble).

Odsouhlasením nové ústavy Nová Kaledonie automaticky zůstala součástí francouzských držav. Většina, která hlasování rozhodla, chtěla pouto s Francií zachovat. Kanakové byli v roce 1958 přehlasováni kvůli své populační menšině (Chappell 1999: 376–377).

¹⁵ Z anglického originálu: “By virtue of these principles and that of the self-determination of peoples, the Republic offers to the overseas territories which have expressed the will to adhere to them new institutions founded on the common ideal of liberty, equality and fraternity and conceived for the purpose of their democratic development” (Constitution of October 4, 1958, Preamble).

3.3.3 Proběhlá referenda

K prvnímu legálnímu referendu o nezávislosti Nové Kaledonie mělo dojít podle Matignonských dohod v roce 1998. Namísto referenda se však uzavřela nová dohoda, která stanovila první hlasování v referendu až za dalších dvacet let. Tato Dohoda z Nouméa zároveň povolila celkově tři možnosti hlasování (Chappell 1999: 386).

Přesně po dvaceti letech bylo uspořádáno vůbec první poklidné referendum o nezávislosti. Samotné referendum se obešlo bez jakýchkoliv násilností. Volební účast byla vysoká. Celkem hlasovalo 81,01 % voličů (Kowasch – Batterbury – Bouard – Wadrawane 2022: 11). Volební právo bylo ale omezeno. Důvodem byla i minoritní nevýhoda Kanaků. Hlasovat mohli všichni Kanakové s aktivním volebním právem. Omezení platilo pro obyvatele ostatních etnik. Volební právo bylo uděleno každému, kdo měl v roce 2014 alespoň dvacetiletý pobyt v Nové Kaledonii (Connell 2019: 247).

Proti nezávislosti i s těmito omezeními hlasovalo většinově 56,67 % (Kowasch – Batterbury – Bouard – Wadrawane 2022: 11). Někteří z domorodých obyvatel Kanaků sami hlasovali proti nezávislosti. I když se jednalo o neznatelnou menšinu, k tomuto výsledku také přispěla. Podle vyjádření některých Kanaků vyplývá, že zde panovaly obavy z hlediska bezpečnostního i ekonomického. Bez ekonomické podpory Francie by, podle některých, mohla Nová Kaledonie čelit chudobě a korupci. Argumentem byla i neschopnost FLNKS určit finanční náhrady za příspěvky z Francie. Někteří se obávali potencionálního agresivního vlivu Číny (Connell 2019: 247–249).

V roce 2020 bylo referendum ovlivněno pandemií covid-19. Samotná kampaň se musela konat v souladu se situací a trvala pouze krátce. Přesto, v kontrastu s rokem 2018, někteří obyvatelé změnili svůj názor a hlasovali ve prospěch nezávislosti (Leblic 2022: 121). Proti nezávislosti hlasovalo 53,26 % a volební účast se zvýšila na 85,69 % (Kowasch – Batterbury – Bouard – Wadrawane 2022: 11).

Třetí a poslední referendum o nezávislosti se konalo na konci roku 2021. Vzhledem k jistým komplikacím může být na referendum nahlíženo jako na poněkud kontroverzní. Hlasování bylo ovlivněno pandemií covid-19 ještě více než v roce 2020. Kanacká komunita byla zasažena vysokou úmrtností na covid-19. Již během kampaně Kanakové požadovali odložení referenda na rok 2022. Důvodem byly kulturní tradice a rituály spojené s truchlením. Tradice Kanaků nebyly ovšem respektovány ani místní vládou lojalistů *Rassemblement pour la Calédonie dans la République* (dále už jen RPCR), ani francouzskou vládou (Kowasch – Batterbury – Bouard – Wadrawane 2022: 12–13).

Situace skončila bojkotem referenda ze strany Kanaků, což se samozřejmě projevilo na výsledcích hlasování. Volební účast dramaticky klesla na pouhých 43,87 % a proti nezávislosti hlasovalo rekordních 96,50 % (Kowasch – Batterbury – Bouard – Wadrawane 2022: 11). Na základě této skutečnosti Kanakové referendum 2021 odmítají. Prezident Kongresu Nové Kaledonie Roch Wamytan řekl: „Toto referendum, pro nás, není třetím referendem. Domníváme se, že existují pouze dvě legitimní referenda. 2018 a 2020. Toto referendum je referendem francouzského státu, nikoli naše“¹⁶ (Rose – Packham 2021).

3.3.4 Reakce francouzské vlády

V 80. letech situace v Nové Kaledonii ostře vyeskalovala. Mezi dvěma názorově odlišnými skupinami došlo i ke krvavým a násilným střetům. Na jedné straně usilovala o nezávislost secesionistická FLNKS a na druhé straně hájila status quo RPCR, která zastupovala vládu Nové Kaledonie. Vrcholem byl rok 1988. Nejdříve došlo k masakru na ostrově Ouvéa a poté reagovala francouzská vláda. Střety měly být ukončeny podepsáním Matignonských dohod. Zásadní byly

¹⁶ Z anglického originálu: “This referendum, for us, is not the third referendum. We consider that there are only two legitimate referendums. 2018 and 2020. This referendum is the referendum of the French state, not ours” (Rose – Packham 2021).

dvě skutečnosti. Došlo k rozdělení ostrovů na tři části s vlastní regionální vládou a za deset let od podpisu dohod mělo dojít k referendu o nezávislosti (Connell 2019: 243).

V roce 1998 přehodnotila francouzská vláda situaci a novou Dohodou z Nouméa referendum o nezávislosti oddálila. Podle Davida A. Chappella (1999: 387, 390) je pravděpodobné, že by referendum v roce 1998 nedopadlo ve prospěch secesionistů, ale Francie nejspíše jednala ze svých vlastních sobeckých důvodů. Díky geografickým aspektům ostrovů má Francie v okolí Nové Kaledonie k dispozici výlučné ekonomické zóny na moři, o něž by kvůli nezávislosti Nové Kaledonie přišla, stejně tak jako o naleziště niklu (Chappell 1999: 387, 390).

Dohoda z Nouméa ve skutečnosti zajistila postupnou devoluci Nové Kaledonie a čas pro řádné předání moci. Po uplynutí dvaceti let dohoda předpokládala zakončení procesu referendem o nezávislosti (Accord de Nouméa, Préambule). Byla to rovněž snaha Francie začlenit Kanaky do společnosti (Accord de Nouméa, Document d'orientation, Art. 1) a popřípadě snížit secesionistické tendence (Connell 2019: 244).

V referendech z let 2018, 2020, 2021 byla role Francie na úrovni arbitra. Již během prvního referenda v roce 2018 francouzská veřejnost prakticky neprojevila skoro žádný zájem. Francouzský prezident Emmanuel Macron vyjádřil v proslovu svou radost, že Nová Kaledonie je stále součástí Francie, a navíc toto rozhodnutí bylo odhlasováno referendem (Connell 2019: 243, 253). V roce 2021 byla reakce francouzské vlády kritizována, a to ze strany Kanaků. Referendum bylo ovlivněno událostmi spojenými s pandemií covid-19. Kanakové požadovali přesunutí termínu referenda na rok 2022. Francouzská vláda nesouhlasila (Kowasch – Batterbury – Bouard – Wadrawane 2022: 13).

3.3.5 Splnění podmínek referenda

Formulace referendové otázky¹⁷ byla pro všechny tři roky stejná (France 24, 2021). Nebyla složitá a splňovala požadavky secesionistické strany i strany proti nezávislosti. Secesionisté trvali na použití stejného slovního spojení vyjadřujícího nezávislost jako bylo napsáno v Dohodě z Nouméa. Vláda Nové Kaledonie naopak žádala explicitní termín „nezávislost“ (Leblic 2022: 117). Supermajorita nebyla ani v jednom z případů stanovena. Nová Kaledonie je ale skvělým příkladem splnění podmínky opakovaného referenda. Konaly se zde tři legální referenda, která byla umožněna již v Dohodě z Nouméa. V případě Nové Kaledonie lze za uvězněnou menšinu považovat samotné Kanaky. Pro lepší orientaci je dodržení podmínek porovnáno v příloze č. 1 s Katalánskem, Quebecem a se Skotskem.

3.3.6 Shrnutí a možnost budoucího referenda

V Nové Kaledonii jde spíše o případ dekolonizace. Secesionismus má i v tomto případě svou minulost. V 80. letech 20. století si Nová Kaledonie prošla chaotickým obdobím plným násilí. Francouzská vláda byla ale schopna situaci s jistou časovou prodlevou vyřešit a secesionistickému etniku domorodých Kanaků umožnila referendum o nezávislosti. Díky Dohodě z Nouméa došlo nejdříve k devoluci Nové Kaledonie, což už je samo o sobě velmi vstřícným krokem ze strany Francie. Pozitivním krokem jednání bylo rovněž umožnění opakovaného referenda.

Případ Nové Kaledonie je v době psaní mé práce nejaktuálnější. V roce 2021 již Nová Kaledonie vyčerpala všechny své možnosti uspořádání referenda o nezávislosti v souladu s dohodou s Francií. Vzhledem ke komplikacím okolo referenda 2021 Kanakové toto hlasování nepřijímají jako legitimní. Referendum

¹⁷ Otázka zněla: „Chcete, aby Nová Kaledonie dosáhla plné suverenity a stala se nezávislou?“ (Leblic 2022: 117; anglický originál: “Do you want New Caledonia to attain full sovereignty and become independent?”).

bylo částečně ovlivněno i vnějšími událostmi okolo pandemie covid-19. Pro francouzskou vládu je však vše vyřešeno a Nová Kaledonie zůstává zámořským územím Francie. Proto v Nové Kaledonii není pravděpodobné uspořádání dalšího referenda o nezávislosti (viz příloha č. 2), nejsou tak stanoveny ani podmínky pro budoucí referenda (viz příloha č. 1). Podmínky vyplývající z Dohody z Nouméa byly určeny pouze pro výše popisovaná referenda z let 2018, 2020 a 2021.

4 Skotský secesionismus

V úvodu práce jsem popsala „hloubku kořenů“ nacionalismu ve Skotsku. Dle plebiscitní teorie, na jejímž základě zkoumám právo Skotska na další referendum, musí splňovat secesionistický region podmínku koncentrované společnosti, která má vlastní teritorium (Beran 1984: 21–31). Na Skoty je běžně nahlíženo jako na národ. Nicméně v posledních staletích se nijak zásadně neliší od Angličanů, od kterých by se chtěli oddělit. Sorens (2014: 270) nespatřuje žádnou jinakost ani z hlediska lingvistického ani náboženského. Zároveň připomíná, že Angličanům například chybí politický charakter (na rozdíl od zbytku UK nemají vlastní parlament), přesto jsou také národem. Znamená to, že každá skupina s podobnostními znaky, která se jako národ vymezuje vůči ostatním, je tohoto označení hodna (Sorens 2014: 270). Ale jak už zaznělo, plebiscitní teorie problematiku národa neřeší (Rattanasevee 2021: 106).

S příchodem SNP se znovu začal pomalu vytvářet prostor pro moderní secesionistické hnutí. Na konci 20. století byla na celém území UK odsouhlasena devoluce pod vládou britského premiéra Tonyho Blaira a ve Skotsku tak byl znovu vytvořen parlament. Úspěch SNP v roce 2007 vedl k prvnímu referendu o nezávislosti. Podle plebiscitní teorie musí mít stát silnou touhu oddělit se. Naopak si secesi nemůže dovolit, pokud tato touha není dostatečně hluboká a je jen momentální (Copp 1997: 293). Jak ale z minulosti vyplývá a jak budu popisovat níže, skotský secesionismus je silný. Navíc podle Coppa (1998: 220)

nemá UK ani právo odporovat proti skotské nezávislosti, když proběhne řádné demokratické hlasování v referendu, a ještě zde bude touha po secesi.

V roce 2014 Skotsko poprvé hlasovalo v referendu o nezávislosti, jehož průběh a přístup britské vlády vůči skotskému secesionismu je podrobně analyzován v této kapitole. Zabývám se také referendem 2016 (referendum o vystoupení UK z EU). Nejedná se o referendum o nezávislosti, ale se skotskou nezávislostí úzce souvisí. Situace se pro Skotsko v roce 2016, pouhé dva roky po zásadním rozhodnutí o budoucí podobě Skotska, změnila. Podobnou situaci plebiscitní teorie nebo mezinárodní právo nijak nereflektuje. Události z roku 2016 souvisí se skotskou nezávislostí, respektive s možností druhého referenda o nezávislosti kvůli výsledkům referenda 2016 napříč společností a kvůli celkovému dopadu na Skotsko i UK, jehož je Skotsko součástí.

4.1 Referendum 2014

4.1.1 Původ skotského secesionismu

Skotsko v současné době řeší touhu po nezávislosti, kterou neustále podněcuje SNP. Kdysi snad byly hlavním impulsem kulturně-historické faktory, dnes už je tomu tak pouze ve velmi symbolickém měřítku. Opět se zde dostávám k plebiscitní teorii, kde kruciální podmínkou je několikrát zmiňovaná touha po secesi a není tak potřeba jiných společných charakteristik (Rattanasevee 2021: 104). V současnosti je ve Skotsku zásadnější rovina ekonomická, což se projevuje i na níže popsaných průzkumech.

Výsledky hlasování byly analyzovány v závislosti odlišných aspektů. Například muži hlasovali ve prospěch nezávislosti častěji nežli ženy, další kategorií byla vzdělanost či věk. Dle očekávání mladší generace souhlasila s nezávislým Skotskem více než generace důchodového věku (Mullen 2016: 12–14). Fenoménu si byla vědoma Skotská vláda, která ještě před uskutečněním referenda schválila snížení věkové hranice volebního práva na 16 až 17 let (SNP 2018, Electoral Reform Society 2017). V UK je důležité také třídní umístění

ve společnosti. Z tohoto pohledu pro nezávislost hlasovala více střední třída (*middle class*) nežli nižší třída (*working class*) (Mullen 2016: 14).

Jeden z výzkumů organizace *Economic and Social Research Council* (ESRC) se soustředil na důvody hlasování voličů. Nejčastějšími příčinami proti secesi Skotska byly odpovědi: (1) cítí se jako Britové 29,50 %; (2) absence odpovědí na otázky 27,80 %; (3) zhoršení skotské ekonomiky 26,30 % (viz příloha č. 4). Nejčastější důvody pro nezávislost byly čtyři: (1) jistota o podobě Skotskem zvolené vlády 24,80 %; (2) odsouzení Westminsteru 24,10 %; (3) nezávislost pro skotský národ 21,80 %; (4) zlepšení skotské ekonomiky 20,80 % (Mullen 2016: 14) (viz příloha č. 5).

4.1.2 Průběh referenda 2014

V roce 2012 byla podepsána Edinburská dohoda¹⁸ (*Edinburgh Agreement*), kterou vyjednala britská vláda bývalého premiéra Davida Camerona (KS) společně s tehdejším prvním ministrem Skotska Alexem Salmondem (SNP). V dohodě byla stanovena podoba procesu, jakým by k referendu o nezávislosti mělo dojít.

Musela se definovat i podoba nezávislosti. Skotská vláda představila návrh, kde by Skotsko mělo prakticky stejnou podobu jako v UK. Hlavou nového státu by byl panovník/panovnice UK. Měnou by byla britská libra a Skotsko by i nadále zůstalo členy všech dosavadních organizací. Skotský parlament by rozhodoval o všech politických záležitostech, a to bez jakékoliv akce zbytku UK. Rozdílem byly i otázky ohledně imigrace a daní. Skotská vláda pohlíží na imigranty jako na důležitý segment skotského hospodářství. Právě imigranti zastupovali/zastupují různé pozice v odvětvích od zdravotnictví po zemědělství. Navíc Skotsko předpokládalo i zavedení studentských víz (Scottish Government 2013: 7–22).

¹⁸ Dohoda mezi vládou Spojeného království a skotskou vládou o referendu o nezávislosti pro Skotsko (*Agreement between the United Kingdom Government and the Scottish Government on a referendum on independence for Scotland*) je oficiální, plný název dohody, která je nazývána jako „Edinburská“, protože byla podepsána dne 15. října 2012 ve skotském městě Edinburgh (Agreement 2012).

Než se referendum ve Skotsku v roce 2014 konalo, vznikly dvě silné kampaně. Jednou z nich byla *Yes Scotland* a jejím protipólem byla kampaň *Better Together*. Tato dvě uskupení rozdělila společnost stejně jako samotné referendum. Pravděpodobný je nesouhlas části společnosti, pro kterou má Harry Beran svoje řešení. Je samozřejmě přirozené, že v mnoha situacích, a to i těch, jež se secese netýkají, nelze najít 100% shodu společnosti. Ve Skotsku tomu také tak bylo. Hlasování se uskutečnilo 18. září 2014. V roce 2014 přišlo k volebním urnám až 84,59 % voličů (BBC nedatováno). Celkem 44,70 % hlasovalo pro nezávislost a proti hlasovalo 55,30 % (BBC nedatováno) (viz příloha č. 6).

4.1.3 Reakce britské vlády

Při podobě návrhu SNP ohledně nezávislého Skotska by nejspíše stačila vyšší míra autonomie nebo devoluce max. Podobné řešení navrhovala britská vláda svými snahami o přesvědčení Skotska, aby se neoddělilo. Již ve své kampani proti nezávislosti britská vláda slíbila větší pravomoc skotského parlamentu. Pokud by k secesi Skotska nedošlo, vytvořil by se kontrolní orgán¹⁹ dohlížející na tvorbu zákona o nové devoluci (The Scottish Government 2014). Návrh zákona *The Scotland Act 2016* byl schválen na jaře 2016 před volbami do skotského parlamentu.

Součástí kampaně a strategie britské vlády, jak odradit Skotsko od nezávislosti, byla i otázka členství v EU. Obava Skotů z případného anulování členství v EU se projevila jako efektivní nástroj v kampani odpůrců secese. Některé členské státy EU samy deklarovaly, že by samostatné Skotsko nemohlo pokračovat ve statusu člena EU pouze na základě členství, které mělo díky UK. Dále je tu možnost podání žádosti o členství, kterou by nemuseli někteří schválit (Mitchell 2018: 578). Tento problém se projevil jako kruciólní během rozhodování

¹⁹ Bezprostředně po referendu 2014 kontrolní orgán (Smithova komise) vznikl jako reakce na výsledek hlasování a měl za úkol plnit sliby UK (Mullen 2016: 8–9). Lord Smith z Kelvinu, podle kterého je komise pojmenovaná, dohlížel na Skotský parlament při tvorbě zákona. Předmětem byla mimo jiné možnost rozhodování o daních (The Scottish Government 2014).

nerozhodných voličů, kteří raději zvolili možnost zůstat součástí UK, respektive EU. Navíc tato otázka má následky dodnes. Kvůli tzv. brexitu se situace zcela změnila, proto je ve Skotsku snaha uspořádat druhé referendum o nezávislosti.

4.1.4 Splnění podmínek referenda

UK si vytvořilo přesný postup, jak má být referendová otázka formulována. Tato kritéria stanovila Volební komise (*Electoral Commission*), a to již v roce 2002, přičemž těsně před referendem byla v roce 2013 ještě dále specifikována (Rosůlek 2016: 52). Dle Edinburské dohody skotská vláda předložila v roce 2012 svůj návrh stylizace referendové otázky. V dohodě bylo již stanoveno, že otázka může být jen jedna (Agreement 2012). Později se projednávala i její přesná formulace, aby se předešlo jakýmkoliv nedorozuměním během volby. Volební komise posuzovala její správnost a po provedených průzkumech komise doporučila odstranit původní část „Souhlasíte“²⁰ (The Electoral Commission 2013: 1–2). Zde je zřetelný rozdíl mezi jednáním Skotska a Quebecu. Z časového hlediska je pravděpodobné, že právě zkušenosti Kanady byly inspirací pro UK. Díky dohodě bylo UK schopno předejít případným obtížím. Naopak v množství otázek se Skotsko liší od Katalánska, kde měli v roce 2014 otázky dvě.

Supermajorita nebyla během referenda o nezávislosti v roce 2014 nijak stanovena. Pro vznik samostatného Skotska stačila při výsledcích hlasování pouze prostá většina. Shoda obou stran o definici referenda jako generačního byla jistá již před jeho uskutečněním. Samotné Skotsko ústy Alexe Salmonda (SNP) tedy počítalo s jediným referendem, ať už by výsledek dopadl jakkoliv (McVeigh 2014).

V roce 2014 byla společnost názorově velmi rozdělena. V případě úspěšného referenda a následné secese by se nejspíše Skotsko nevyhnulo

²⁰ Původní skotský návrh zněl: „Souhlasíte, že by Skotsko mělo být nezávislou zemí? Ano/Ne“ (The Electoral Commission 2013: 1). Po provedených analýzách komise pozměnila otázku. Došla k závěru, že formulace pomocí „souhlasíte“ by ovlivnila voliče pro jasný hlas nezávislosti. Použitá referendová otázka byla: „Mělo by být Skotsko nezávislou zemí? Ano/Ne“ (The Electoral Commission 2013: 1).

fenoménu uvězněných menšin. Nejvíce převládal odmítavý postoj celkem ve čtyřech obvodech: Orkney Islands (67,20 %), Scottish Borders (66,56 %), Dumfries & Galloway (65,67 %) a Shetland Islands (63,71 %) (BBC nedatováno). Vzhledem ke geografické poloze těchto volebních obvodů by se případně situace dala vyřešit rekurzivní secesí podle Harryho Berana. V příloze č. 7 jsou volební obvody rozděleny barevně podle způsobu hlasování, který v jednotlivých obvodech převládal. Tmavě růžová označuje nejvíce odmítavé postoje ohledně nezávislosti (60 % a více). Barva přechází ve světle růžovou až k modré označující obvody, které hlasovaly více pro nezávislost.

4.1.5 Shrnutí a možnost budoucího referenda

Z hlediska restriktivnosti přístupu britské vlády se skotské referendum v příloze č. 2 řadí za případ Katalánska (nejvíce restriktivní zásahy centrální vlády) a Quebecu. Britská vláda přistupovala ke Skotsku tolerantně a uzavřeli společně dohodu a přístup britské vlády byl tak podobný jako přístup Francie k Nové Kaledonii. Referendum bylo legální a Nejvyšší soud se záležitostí nijak nezaobíral. V UK probíhaly dvě silné kampaně, ale vše se obešlo bez použití násilí nebo jakýchkoliv postihů jednotlivců. Nicméně otázka budoucího referenda je ve Skotsku momentálně nejistá. Britská vláda s možností druhého referenda v blízké době nesouhlasí. Pro formulaci referendové otázky má UK již stanovená pravidla. Supermajorita není nijak odsouhlasena. Panují zde názory některých členů KS, které by mohly být chápány jako názory o možném stanovení supermajority (viz podkapitola 4. 3. 2). V příloze č. 1 je splnění podmínek porovnáno ještě s případy Katalánska, Quebecu a Nové Kaledonie.

Rok 2014 byl vyvrcholením snah SNP, kdy se nakonec skotská veřejnost rozhodla zůstat součástí UK. Společnost se tehdy polarizovala, avšak secesionisté byli připraveni přijmout svůj nezdár. Vše se změnilo o dva roky později, kdy se secesionismus ve Skotsku stal opět aktuálním tématem. Vyjádření o generačním

referendu je však stěžejním problémem současných debat o možnosti druhého referenda.

4.2 Referendum 2016

V roce 2016 hlasovalo UK o odchodu z EU. Byl to výsledek postojů UK k podobě EU jako instituce. Tehdejší britský premiér David Cameron (KS) upozorňoval již v roce 2013 na nutnou reformu EU a připustil i možnost vystoupení UK z EU (The Guardian 2013). V roce 2015 se v UK konaly parlamentní volby, kde většinově vyhrála KS. David Cameron (KS) se nechal slyšet, že splní svůj slib z předvolební kampaně, respektive z roku 2013. Potvrdil Britům zajištění možnosti hlasování v referendu o členství UK v EU (Prime Minister's Office – Cameron 2015).

Důvodů k odchodu bylo více. David Cameron (KS) uváděl například problém zajištění bezpečnosti EU, který se díky událostem kolem roku 2015 silně projevil. Tehdejší premiér například zmínil ruskou invazi na Krym či syrskou migraci do Evropy (Prime Minister's Office – Cameron 2015). V UK ihned začaly kampaně a přípravy na referendum. Záležitost okolo sestavení referendové otázky bere UK velmi vážně. Pro tzv. brexit se určila opět nová pravidla. Volební komise se zabývala tehdy nejen formulací otázky, ale i samotnou kampaní. Návrhy referendové otázky byly zkoumány z několika úhlů. Největším problémem bylo znění odpovědi na otázku. Původní návrh byl stanoven zákonem, který představila britská vláda 28. května 2015. V zákoně byla parlamentu navržena otázka: „Mělo by Spojené království zůstat členem Evropské unie? Ano/Ne“²¹ (The Electoral Commission 2015: 3). Po několika úpravách a průzkumech navrhla Volební komise (The Electoral Commission 2015: 40) finální verzi otázky i odpovědi následovně:

²¹ Z anglického originálu: “Should the United Kingdom remain a member of the European Union? Yes No” (The Electoral Commission 2015: 3).

„Mělo by Spojené království zůstat členem Evropské unie, nebo by mělo opustit Evropskou unii?

Zůstat členem Evropské unie

Opustit Evropskou unii“²²

Volební účast v referendu byla 72,20 %, přičemž 51,90 % hlasů rozhodlo o osudu UK mimo EU. Zbýlých 48,10 % voličů chtělo v EU nadále setrvat (The Electoral Commission 2019) (viz příloha č. 8). Jak se ukázalo po hlasování, referendum 2016 provázelo několik problémů. Jedním z nich byla názorově rozštěpená společnost zejména z hlediska jednotlivých zemí UK (Severní Irsko, Skotsko, Wales) (viz příloha č. 9). Právě ve Skotsku bylo nejvíce odpůrců odchodu z EU. Celkem 62 % voličů odchod z EU odmítlo (The Electoral Commission 2019) (viz příloha č. 10). Právě tato skutečnost může být potencionální výhodou pro SNP, která na základě výše zmíněných výsledků požaduje další referendum o skotské nezávislosti.

Referendum o vystoupení z EU provázely kontroverze postojů Davida Camerona (KS) a největším problémem byla rozdělená společnost. Samotné výsledky ukázaly poměrně těsné hlasování. Důvody pro ukončení členství v EU byly všem jasné, ale většina si zřejmě nedokázala představit následky a další průběh celého procesu. Vláda Davida Camerona (KS) měla referendum v plánu jistou dobu před jeho uskutečněním, ovšem sám David Cameron (KS) a část jeho strany nechtěli EU doopravdy opustit. Referendum 2016 bylo překvapivé a byl to projev podnícené společnosti. Samotná jednání o zrušení členství a podobě budoucích vztahů mezi UK a EU byla složitější a zdlouhavá.

²² Z anglického originálu: “Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?

Remain a member of the European Union

Leave the European Union” (The Electoral Commission 2015: 40).

4.2.1 Jednání o tzv. brexitu

V červnu 2016 se občané UK jasně vyjádřili ve prospěch vystoupení z EU. Samotná politická vyjednání však byla velmi komplikovaná. Součástí se staly rovněž nečekané události okolo osoby tehdejšího premiéra Davida Camerona (KS). V roce 2015 začal přípravy na referendum, před jehož konáním působil v kampani podporující členství v EU. Nakonec ihned po zveřejnění výsledků hlasování, které byly pro bývalého premiéra naprosto překvapující, oznámil svou rezignaci. Zanedlouho poté se stala novou premiérkou Theresa May (KS), která čelila různým potížím při svých snahách o kompromis mezi UK a EU.

Od zveřejnění výsledků referenda 2016 byla skotská vláda znepokojena a započala vlastní jednání s britskou vládou, aby vystoupení z EU nemělo pro Skotsko příliš velké negativní dopady. Pro Theresu May (KS) i pro Skotsko bylo důležité, aby nedošlo k vystoupení z EU bez jakékoliv dohody zajišťující ekonomické, ale i další podmínky mezi UK a EU. Skotsko například požadovalo zachování participace v jednotném trhu EU, pokud možno minimálně pro skotskou stranu (First Minister 2017). Opět se zde projevuje ekonomický aspekt skotského secesionismu. Veškeré snahy Theresy May (KS) byly ale vetovány dokonce samotnou britskou vládou.

Na jaře 2017 byl aktivován Článek 50 Lisabonské smlouvy, v němž je stanovena doba dvou let pro ukončení členství v EU a pro vyjednání případných dohod. Lhůta byla několikrát prodlužována a v roce 2019 Theresa May (KS) bez uzavření jakékoliv dohody s EU, či bez ukončení procesu vystoupení z EU rovněž rezignovala. Následovaly volby, ve kterých bylo důležité pouze dokončení tzv. brexitu. Vítězem se stala KS v čele s Borisem Johnsonem (KS). Významu voleb si byli vědomi a v kampani použili velmi úderný slogan: „Dokončit brexit“²³ (Perrigo 2019). Na začátku roku 2020 se britskému premiérovi opravdu podařilo tzv. brexit dokončit.

²³ Z anglického originálu: “Get Brexit Done” (Perrigo 2019).

4.3 Možnost budoucího referenda

Tzv. brexit se stal spouštěčem nových snah SNP pro další hlasování o nezávislosti. UK tuto možnost rezolutně odmítá a odvolává se na předchozí výroky o generačním referendu. SNP má ale řadu svých důvodů, proč je možnost druhého referenda legitimní. Jaké důvody pro druhé referendum tedy SNP uvádí, aby přesvědčila své voliče a společnost ve Skotsku?

4.3.1 Důvody Skotska pro nové referendum

Nejzásadnějším důvodem skotské vlády je výsledek referenda 2016. Od té doby SNP obhájí možnost druhého referenda o nezávislosti na základě této nečekané situace. Prvním argumentem je oněch 62 % skotských hlasů proti odchodu z EU. Dalším argumentem je změna situace v porovnání s rokem 2014. První ministryně Skotska Nicola Sturgeon polemizuje: „V roce 2014 jsme nevěděli, že Spojené království bude hlasovat pro odchod z EU – kdybychom to věděli, je pravděpodobné, že někteří, možná na obou stranách, by dospěli k jinému rozhodnutí“²⁴ (First Minister 2017). Nicola Sturgeon kromě toho zpochybňuje kompetentnost britské vlády vůbec jednat o skotských záležitostech. Na základě zkušeností při vyjednávání podmínek tzv. brexitu a kompromisu pro Skotsko upozornila na následující: „[P]okud Skotsko může být ignorováno v problému, tak důležitém, jako naše členství v EU a v jednotném trhu, potom je jasné, že náš hlas a naše zájmy mohou být ignorovány kdykoliv a při jakémkoliv problému“²⁵ (First Minister 2017).

Kromě ukřivdění Skotska po roce 2016, uvádí SNP spolu se stále existující kampaní *Yes Scotland*, která je pod záštitou SNP, stejné či podobné důvody jako

²⁴ Z anglického originálu: “In 2014, we didn't know the UK would vote to leave the EU – had we done so it is likely that some, perhaps on both sides, would have come to a different decision” (First Minister 2017).

²⁵ Z anglického originálu: “[I]f Scotland can be ignored on an issue as important as our membership of the EU and the single market, then it is clear that our voice and our interests can be ignored at any time and on any issue” (First Minister 2017).

v roce 2014. Jeden z politických důvodů přesně reflektuje i příčinu hlasování části společnosti z roku 2014. Skotsko chce mít jistotu o podobě vlády, která by odpovídala skotské volbě. Centrální vláda ve Westminsteru je většinou vedena KS, která není Skotskem mnoho let podporována (Stando 2020).

Kampaň *Yes Scotland* zároveň porovnává Skotsko s jinými suverénními státy jako je například Japonsko a Nový Zéland (ekonomické aspekty) nebo Dánsko, Norsko či Island (podobná velikost populace). U posledních třech jmenovaných ještě vyzdvihuje vysokou životní úroveň a fakt, že zde žijí nešťastnější lidé na světě (Stando 2020). Tímto srovnáváním kampaň poukazuje na životaschopnost potenciálního nezávislého Skotska.

Ekonomické důvody jsou velmi silné. Opět se zde profilují dopady tzv. brexitu. Skotsko v žádném případě nechtělo dopustit vyloučení z Evropského jednotného trhu a upozorňovalo na věc již při jednáních s britskou vládou. SNP se obává dlouhodobých důsledků, které se ještě z mnoha důvodů neprojeví, ale lze je očekávat. Analýza londýnské univerzity²⁶ (*London School of Economics and Political Science*) potvrdila, že skotská ekonomická produkce bude pravděpodobně v důsledku tzv. brexitu o 2 % nižší, než by byla v rámci UK i EU. Studie však podotýká, že export Skotska do zbytku UK je mnohem větší než do dalších míst Evropy a přerušení vztahů s UK by mělo zhruba čtyřikrát větší dopad (Fraser 2021).

Do ekonomické oblasti lze jistě zařadit také energetické zdroje, kterými Skotsko na svém území disponuje. Jedná se samozřejmě o ložiska ropy a zemního plynu ve skotských vodách a velký potenciál země obnovitelných energií. Povětrnostní podmínky Skotska jsou i na moři vhodné pro větrné elektrárny. Ve Skotsku se mimo to nachází největší přílivová elektrárna na světě, která vyrábí další zásoby obnovitelné energie. Kampaň zároveň spoléhá na výnosný export výrobků specifických pro oblast (například Skotská whisky) dál do Evropy (Stando 2020). Tyto argumenty potvrzují, že Skotsko disponuje určitými zdroji

²⁶ Analýza zkoumá, jak by dopadl tzv. brexit na Skotsko, kdyby se stalo samostatným státem. Avšak nebere v potaz migraci, investice, potenciální změnu měny, změnu daňové politiky. Tyto faktory by přitom mohly mít pozitivní, ale i negativní dopady na ekonomiku (Fraser 2021).

pro zajištění životaschopnosti nezávislého státu, jedné z dílčí podmínek plebiscitní teorie.

Výhodou je i konzistentní touha po nezávislosti Skotska ve společnosti, což dokazují průběžné průzkumy veřejného mínění. Názory ve prospěch samostatného státu kolísají na hraně okolo 50 %. První změna byla zaznamenána v souvislosti s tzv. brexitem. Po hlasování v červnu 2016, byl veřejný souhlas s nezávislostí nadpoloviční. V průběhu roku 2017 a 2018 trend však klesal až ke 40 % (viz příloha č. 11). V roce 2020 bylo veškeré politické dění ve světě zaměřeno na pandemii covid-19. Ve Skotsku bylo kvůli pandemii covid-19 téma secese mezi politickými elitami také upozaděno. Veřejné mínění však prokazovalo zcela jiný postoj. Dle průzkumů veřejného mínění organizace *Panelbase* se v listopadu 2020 vyjádřilo pro nezávislost zatím nejvíce dotázaných (56 %) (What Scotland Thinks 2021) (viz příloha č. 11). Tato podpora skotské nezávislosti během pandemie se nejspíše projevila jako reakce na úspěchy skotské vlády v boji proti pandemii covid-19. Veřejnost nabyla dojmu, že skotská vláda řeší situaci lépe nežli vláda britská (Paun – Sargeant 2021).

Secesionistická SNP si je vědoma nálad ve společnosti a svou neustálou činností tyto nálady podněcuje. Od roku 2014 své argumenty příliš nezměnila. Přidala pouze důvod týkající se tzv. brexitu, na jehož základě, na druhou stranu, doufá ve svůj úspěch. Většina důvodů by měla dokázat, že je Skotsko vhodným adeptem pro nezávislost. Přesvědčují veřejnost i britskou vládu, že samostatné Skotsko je životaschopné. Jsou tyto důvody dostatečně silné?

4.3.2 Odmítání KS

První zmínky o druhém referendu byly okamžitě ve svém počátku odmítnuty bývalou premiérkou Theresou May (KS). Svou roli spatřovala v uzavření dohody o tzv. brexitu, což byl její hlavní cíl. Ideu druhého referenda skotské nezávislosti zavrhl výrokem: „[T]ed není ten čas“²⁷ (Staff reporter 2017).

²⁷ Z anglického originálu: “[N]ow is not the time” (Staff reporter 2017).

Své rozhodnutí vysvětlila potřebou spolupráce na podmínkách vystoupení z EU. Navíc, uspořádání dalšího referenda by podle Theresy May nebylo správné ani vůči veřejnosti, která by neměla k dispozici žádné informace o podobě samostatného Skotska či vztahu s UK, kvůli nedořešení tzv. brexitu (Staff reporter 2017).

Podle výzkumu *London School of Economics and Political Science* by náklady pro nezávislost byly v důsledku dvakrát až třikrát vyšší než náklady na tzv. brexit. Navzdory případnému, okamžitému vstoupení Skotska do EU by ani dotace z EU nemusely pokrýt tuto finanční zátěž. Odtržení od Anglie jako obchodního partnera by zároveň neznamenovalo pouze zvýšenou byrokracii na hranicích s Anglií, ale i velké ztráty. Mezi Skotskem a zbytkem UK existuje několikanásobně vyšší podíl obchodu mezi sousedy, nežli je běžný průměr ve světě (Fraser 2021).

SNP neuspěla ani u nástupce bývalé britské premiérky. Boris Johnson (KS) je ještě více neústupný. Druhé referendum o nezávislosti v nejbližší době vůbec nepřipouští, protože referendum 2014 pokládá jako jedinečnou možnost pro celou jednu generaci (Prime Minister's Office – Johnson 2020). Situace s pandemií covid-19 zastínila spory ohledně nového referenda. Pro Borise Johnsona (KS) byla ale výhodou, protože v této době našel další důvody, proč není referendum možné. Podle něj, bylo Skotsko po finanční stránce ve výhodné pozici během pandemie, a to pouze kvůli vztahu k UK. Záležitost uzavřel výrokem: „Myslím, že většina lidí mohla vidět, že rozdělení naší země by byla ekonomická katastrofa. To je důvod, proč se to prostě nestane“²⁸ (The Herald 2022). Mluvčí skotské KS řekl: „Jak se vzpamatováváme z pandemie, poslední věc, kterou Skotsko potřebuje, je nacionalistická koalice usilující o další referendum o nezávislosti rozdělující společnost“²⁹ (Pooran – Miller 2021).

²⁸ Z anglického originálu: “I think most people could see that it would be an economic disaster to split up our country. That is why it is just not going to happen” (The Herald 2022)

²⁹ Z anglického originálu: “As we recover from the pandemic, the last thing Scotland needs is a nationalist coalition pursuing another divisive independence referendum” (Pooran - Miller 2021).

Mezi členy KS lze najít i smířlivější jednotlivce, jako je například Alister Jack³⁰ (KS). Nejdříve sám sdílel názor s Borisem Johnsonem (KS), ale v nedávné době změnil názor. Vyslovil se, že možnost druhého referenda by byla podnětná, pokud by se projevil dlouhodobý zájem skotské veřejnosti o referendum. Jako minimální nutný ukazatel zájmu určil 60 % (Pooran – Miller 2021). V příloze č. 11 je zřetelně vyobrazeno veřejné mínění od léta roku 2016 do podzimu roku 2021. Je zde vidět, že zatím secesionismus ve Skotsku nedospěl míry, jež by odpovídala 60 %. Stanovisko Alistera Jacka (KS) bylo reakcí na informaci, kterou před ním podal Michael Gove³¹ (KS). Ze sdělení vyplývá, že by britská vláda mohla souhlasit s potencionálním druhým referendem s ohledem na veřejné mínění (Pooran – Miller 2021).

Tyto výroky poukazují na fakt, že ne celá KS je stejně restriktivní jako britský premiér Boris Johnson. Zatím KS ale druhé referendum o nezávislosti jednohlasně odmítá. Podmínka opakovaného referenda dle plebiscitní teorie je pro KS zcela nežádoucí. Proto se ani k dalším podmínkám referenda nikdo explicitně nevyjádřil, ovšem například ve výroku Alistera Jacka jsou zřetelné ideje pro stanovení supermajority.

4.4 SNP a její kroky vstříc novému referendu

V roce 2016 se těsně před celonárodním referendem o vystoupení z EU konaly ve Skotsku volby do parlamentu. Již tehdy SNP ve svém volebním programu v dubnu 2016 vyzdvihla, mimo jiné, i své plány pro druhé referendum o nezávislosti, pokud by došlo k vystoupení UK z EU. SNP doslova uvádí:

³⁰ Alister Jack je členem Skotské konzervativní strany a od roku 2019 zastává pozici Státního tajemníka pro Skotsko. V dolní komoře parlamentu UK (*House of Commons*) reprezentuje skotský obvod Dumfries and Galloway (UK Parliament 2022a).

³¹ Michael Gove je členem Konzervativní strany a od roku 2021 zastává pozice Ministra pro mezivládní vztahy a Státního tajemníka pro vyrovnání, bydlení a komunity. V dolní komoře parlamentu UK (*House of Commons*) reprezentuje obod Surrey Heath v jihovýchodní Anglii (UK Parliament 2022b).

„[V]yvedení Skotska z EU proti naší vůli“³² (SNP 2016). Další volební program SNP před všeobecnými volbami v roce 2019 byl opět založen na stěžejní otázce nezávislého Skotska. Tehdy ovšem Nicola Sturgeon (SNP) oficiálně podala žádost o možnost referenda v roce 2020 (Paun – Sargeant 2021). Britský premiér Boris Johnson (KS) ji ale v dopise odmítl a odvolal se na Edinburskou dohodu a závazek generačního referenda (Prime Minister's Office – Johnson 2020).

Začátkem roku 2021 vydala skotská vláda návrh zákona o referendu o nezávislosti, jehož podoba, dle tohoto zákona, by byla řízena Volební komisí a skotským zákonem o referendech z roku 2020 (*Referendum [Scotland] Act 2020*). Referendová otázka by měla být stejná jako v roce 2014 (Draft Independence Referendum Bill 2021). Po vítězství ve volbách 2021 se Boris Johnson (KS) a Nicola Sturgeon (SNP) shodli na potřebě vyřešení důsledků pandemie covid-19. Mluvčí SNP ale ještě dodala, že v rozhovoru s britským premiérem mu první ministryně Skotska oznámila: „[Uskutečnění referenda o skotské nezávislosti] je otázkou kdy – ne jestli“³³ (BBC 2021b). Nová skotská vláda začala přípravy a podle plánů by se referendum mělo konat do konce roku 2023 (Brooks 2021).

Skotská vláda je plně rozhodnuta vyvolat referendum za každou cenu. Své úmysly chce ale provést legálně, se souhlasem britské vlády. Bez jakékoliv dohody podobné té z Edinburghu z roku 2012, by Skotsko muselo vyvolat referendum unilaterálně. Situace by tak mohla skončit podobně jako v Quebecu, ne-li jako Katalánsku.

³² Z anglického originálu: “Scotland being taken out of the EU against our will” (SNP 2016).

³³ Z anglického originálu: “a matter of when - not if” (BBC 2021b).

5 Závěr

Skotský secesionismus nelze charakterizovat jedním slovem. Důvody skotských secesionistů se různí. Dle průzkumů, které jsem představila ve čtvrté kapitole, je hlavní pohnutkou jednoduše touha po nezávislém Skotsku. V současnosti lze stále identifikovat čirou národní hrdost, ale jsou zde také ekonomické důvody. Ve své bakalářské práci jsem zvolila plebiscitní teorii, která je pro případ Skotska nejvhodnější. Skotsko splňuje nejdůležitější charakteristiky plebiscitní teorie, která si zakládá na uskutečnění referenda a vyslovení touhy po nezávislosti. Plebiscitní teorie ovšem není příliš vhodná, pokud se na Skotsko nahlíží jako na národ. Pro hlubší analýzu skotského secesionismu by tedy nejspíš byla vhodná forma hybridní teorie spojující plebiscitní teorii s dalšími teoriemi (například teorie sebeurčení).

Cílem bakalářské práce bylo analyzování legitimacy druhého referenda o skotské nezávislosti. Tato bakalářská práce je výlučně zaměřena na referenda. Autoři plebiscitní teorie opakované referendum navrhuje jako jednu z podmínek. Mezinárodní právo a mezinárodní společenství rovněž využívají referendum o nezávislosti a na případu Palou bylo opakované referendum také aplikováno. Pro dosažení cíle jsem ještě porovnála proběhlá referenda o nezávislosti jinde ve světě s referendem o skotské nezávislosti a situací ve Skotsku obecně.

Odpověď na hlavní výzkumnou otázku: „Existuje morální právo na druhé referendum o nezávislosti ve Skotsku?“ je poskytnuta představením různých příkladů referend o nezávislosti uspořádaných jinde ve světě. Ve druhé kapitole byly uvedeny ostrovy Palau jako příklad opakovaného referenda a ve třetí kapitole byla analyzována Nová Kaledonie jako další příklad legálního opakovaného referenda. Podle uvedených příkladů z praxe i podle mezinárodního práva je opakované referendum přípustné a podle plebiscitní teorie patří opakované referendum k navrhovaným podmínkám, proto z těchto hledisek právo na druhé referendum Skotsko má. Tato otázka je zodpovězena také prostřednictvím odpovědí na další dvě podotázky.

První podotázka se týká názoru politických elit, respektive důvodů pro nezávislost dle SNP a důvodů odpůrců nezávislosti z řad KS. Odpověď je analyzována ve čtvrté kapitole, a ještě podrobněji v podkapitole 4. 3. Hlavním důvodem uspořádání druhého referenda o nezávislosti je referendum o vystoupení UK z EU (rok 2016) a samozřejmě touha po secesi. Podle KS právo na druhé referendum Skotsko nemá, protože referendum o nezávislosti v roce 2014 bylo generačním referendem. Důležitějším důvodem jsou výroky některých členů KS upozorňující na nízkou míru touhy po secesi, kterou společnost projevuje.

Na případech Katalánska, Quebecu a Nové Kaledonie, které jsem uvedla jako kontrast pro případ Skotska, byl znatelný rozdíl přístupů jednotlivých aktérů k fenoménu secese. Každý jednotlivý případ secesionismu má své unikátní řešení. Pro zodpovězení druhé podotázky týkající se míry restriktivnosti centrální vlády vůči secesionistickému regionu jsem vytvořila dvě tabulky. V první jsem porovnála splnění podmínek referenda, které jsem definovala v teoretické části v plebiscitní teorii. Ve druhé jsem porovnála přístupy centrálních vlád, nejvyšších/ústavních soudů a znění ústav. Podrobně tyto přístupy jednotlivých případů byly analyzovány ve třetí kapitole a případ Skotska ve čtvrté kapitole. V těchto kapitolách jsem analyzovala i splnění podmínek referenda.

Nejvíce restriktivní je Španělsko vs. Katalánsko kvůli odmítavému postoji a velmi negativní až násilné akci ze strany Španělska. Ve druhém případě Kanada vs. Quebec referenda o nezávislosti proběhla více méně poklidně. Kanada poté zvolila cestu konzultace s ústavním soudem a pro secesionismus provincie Quebec stanovila jasná, ale omezující pravidla. Jako nejméně restriktivní je případ Francie vs. Nové Kaledonie. Francie uzavřela s Novou Kaledonií dohodu, na jejímž základě bylo umožněno opakované referendum. Tento systém řadí Skotsko za případy Katalánska a Quebecu (více restriktivní příklady) a před Novou Kaledonií (méně restriktivní příklad). Pro referendum o nezávislosti ve Skotsku byla sjednaná dohoda jako v Nové Kaledonii, ale na rozdíl od Nové Kaledonie neumožňovala opakované referendum.

Skotský secesionismus nelze přehlížet. Dle průzkumů veřejného mínění, které jsem rovněž zahrnula do své práce, je znatelná kolísavá tendence síly skotského secesionismu kolem 50 %. Při takových výsledcích může být situace ve Skotsku vnímána spíše jako problematická. Síla secesionistů není natolik vysoká, aby nedošlo k prohloubení pomyslné propasti ve společnosti, která je momentálně názorově velmi rozdělena. Z tohoto důvodu tedy Skotsko právo na druhé referendum opravdu nemá. Touha po secesi, jak jsem již zmiňovala, patří k zásadním podmínkám plebiscitní teorie. Vše nasvědčuje tomu, že ve Skotsku tato touha není dostatečně silná. Proto odpověď na hlavní výzkumnou otázku není jednoduchá. Skotsko má právo na opakované referendum, ale nejprve se musí touha společnosti po nezávislém Skotsku zvýšit.

Ať už k secesi dojde či nikoliv, musí být vždy reflektována schopnost přežití potencionálního nového státu. Samozřejmě musí dojít rovněž ke vzájemné dohodě mateřského státu a secesionistického regionu, kdy blaho a spokojenost občanů obou území je jedním z nejzásadnějších faktorů. Důležitým bodem je také řádné rozdělení majetku a závazků. Rozdělení statků musí probíhat koordinovaně a v případě Skotska by se vláda musela domluvit spolu s britskou vládou, aby žádná strana nebyla při rozdělování statků poškozena. Stěžejním bodem by při jednání určitě byla ložiska nerostných surovin, respektive zemního plynu a ropy, která se nacházejí u skotského pobřeží. Ostatně právě tato ložiska by mohla být výhodou pro skotskou ekonomiku, respektive pro splnění bodu o schopnosti přežití.

Co se politických institucí týká, Skotsko má svůj vlastní parlament s jasně vymezenými pravomocemi. Otázka hranic není podle teorie problém. V případě Skotska by se ale mohly objevit uvězněné skupiny. Ve výsledcích referenda 2014 lze určit alespoň čtyři jasně vyčnívající regiony, které s nezávislostí Skotska nesouhlasily. Vzhledem ke vztahu mezi Skotskem a UK by bylo unilaterální referendum samozřejmě nelegální. K samotnému aktu referenda ještě nedošlo. SNP se nesetkala s podporou centrální vlády UK a až do současnosti se od roku 2020 musela soustředit na řešení pandemie covid-19.

6 Seznam literatury a zdrojů

ACCORD DE NOUMÉA, 5. 5. 1998 (<https://www.mncparis.fr/uploads/accord-noumea.pdf>, 4. 4. 2022).

AGREEMENT (2012). *HM Government - The Scottish Government*. 15. 10. 2012 (https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/313612/scottish_referendum_agreement.pdf, 29. 3. 2022).

ANGUERA DE SOJO, I. (2017). El 1 de octubre, referéndum: "¿Quiere que Cataluña sea un Estado independiente en forma de república?" *El Independiente*. 9. 6. 2017 (<https://www.elindependiente.com/politica/2017/06/09/1-octubre-referendum-cataluna/>, 12. 4. 2022).

ARCHIBALD, C. – LAMBERT, M. (2022). Parti Québécois. *The Canadian Encyclopedia*. 13. 2. 2022 (<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/parti-quebecois>, 20. 3. 2022).

BBC (nedatováno). *Scotland Decides*. Nedatováno (<https://www.bbc.co.uk/news/events/scotland-decides/results>, 15. 3. 2022).

BBC (2014). *Catalonia vote: 80% back independence - officials*. 10. 11. 2014 (<https://www.bbc.com/news/world-europe-29982960>, 4. 4. 2022).

BBC (2021a). *EU referendum: The result in maps and charts*. 8. 6. 2021 (<https://www.bbc.com/news/uk-politics-36616028>, 14. 3. 2022).

BBC (2021b). *Nicola Sturgeon tells PM referendum is case of 'when - not if'*. 9. 5. 2021 (<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-57046408>, 22. 3. 2022).

BERAN, H. (1984). A Liberal Theory of Secession. *Political Studies* 32 (1), s. 21–31.

BERAN, H. (1988). More Theory of Secession: A Response to Birch. *Political Studies* 36 (2), s. 316–323.

BERAN, H. (1998). Democratic Theory of Political Self-Determination. In: LEHNING, P. B. ed., *Theories of Secession* (London–New York: Routledge), s. 33–60.

BROOKS, L. (2021). Nicola Sturgeon starts work on a new push for Scottish independence. *The Guardian*. 7. 9. 2021 (<https://www.theguardian.com/politics/2021/sep/07/nicola-sturgeon-starts-work-on-a-new-push-for-scottish-independence>, 12. 3. 2022).

CBC ARCHIVES (2019). *When René Lévesque and the PQ swept into power in 1976*. 15. 11. 2019 (<https://www.cbc.ca/archives/when-ren%C3%A9-1%C3%A9vesque-and-the-pq-swept-into-power-in-1976-1.4903420>, 4. 3. 2022).

CLARITY ACT (2000). *Minister of Justice*. 29. 6. 2000 (<https://laws-lois.justice.gc.ca/pdf/c-31.8.pdf>, 27. 3. 2022).

CONNELL, J. (2019). Another Pause for Independence? The 2018 New Caledonia Referendum. *Round Table* 108 (3), s. 241–258.

CONSTITUCIÓN ESPAÑOLA. *Boletín Oficial de Estado* 311. 29. 12. 1978 (<https://www.boe.es/buscar/pdf/1978/BOE-A-1978-31229-consolidado.pdf>, 13. 3. 2022).

CONSTITUTE (2021). Palau's Constitution of 1981 with Amendments through 1992. *Constituteproject.org*. 26. 8. 2021 (https://www.constituteproject.org/constitution/Palau_1992.pdf?lang=en, 15. 4. 2022).

CONSTITUTION OF OCTOBER 4, 1958. *The Government of the Republic*. 3. 6. 1958 (https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/anglais/constitution_anglais.pdf, 4. 4. 2022).

COPP, D. (1997). Democracy and Communal Self-Determination. In: MCKIM, R. – MCMAHAN, J. eds., *The Morality of Nationalism* (New York – Oxford: Oxford University Press), s. 277–300.

COPP, D. (1998). International Law and Morality in the Theory of Secession. *The Journal of Ethics* 2 (3), s. 219–245.

ČESKÁ TELEVIZE (2014). *Madridu navzdory: Dva miliony Katalánců hlasovali o nezávislosti*. 10. 11. 2014 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1010249-madridu-navzdory-dva-miliony-katalancu-hlasovali-o-nezavislosti>, 4. 4. 2022).

DRAFT INDEPENDENCE REFERENDUM BILL (2021). *Scottish Government*. 22. 3. 2021 (<https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/strategy-plan/2021/03/draft-independence-referendum-bill/documents/draft-independence-referendum-bill/draft-independence-referendum-bill/govscot%3Adocument/draft-independence-referendum-bill.pdf>, 3. 4. 2022).

DREW, L. (2021). Between Catalan and Spanish: Tracing Identity Formation in Modern-Day Barcelona. In: BYRNE, S. ed., *Identity and Nation in 21st Century Catalonia: El Procés* (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing), s. 190–212.

DUERR, G. M. E. (2015). *Secessionism and the European Union: The Future of Flanders, Scotland, and Catalonia* (Lanham: Lexington Books).

ELECTORAL REFORM SOCIETY (2017). *Votes at 16*. nedatováno (<https://www.electoral-reform.org.uk/campaigns/votes-at-16/>, 15. 3. 2022).

FIRST MINISTER (2017). Second Independence Referendum: The First Minister Speech. *Scottish Government*. 13. 3. 2017 (<https://www.gov.scot/publications/first-ministers-speech-bute-house-march-2017/>, 13. 1. 2022).

FRANCE 24 (2021). *New Caledonia votes in tense final referendum on independence from France*. 11. 12. 2021 (<https://www.france24.com/en/asia-pacific/20211211-new-caledonia-votes-in-tense-final-referendum-on-independence-from-france>, 4. 4. 2022).

FRASER, D. (2021). Scottish independence trading costs calculated. *BBC*. 3. 2. 2021 (<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-55921961>, 16. 1. 2022).

GALL, G. L. (2013). Québec Referendum (1995). *The Canadian Encyclopedia*. 21. 8. 2013 (<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/quebec-referendum-1995>, 10. 3. 2022).

GERSTON, L. N. (1989). Policymaking by Referendum in Palau: Grassroots Democracy or Political Paralysis? *Asian Affairs: An American Review* 16 (4), s. 175–185.

GRENIER, É. (2021). Independence movements in Scotland, Quebec heading in different directions. *CBS News*. 9. 5. 2021 (<https://www.cbc.ca/news/politics/grenier-scotland-quebec-1.6018202>, 20. 3. 2022).

HINCK, J. (1990). The Republic of Palau and the United States: Self-Determination Becomes the Price of Free Association. *California Law Review* 78 (4), s. 915–971.

HLAVÁČEK, P. (2014). Kam kráčí quebecký separatismus? *Politická revue* 20, s. 49–72.

HUDON, R. (2013). Québec Referendum (1980). *The Canadian Encyclopedia*. 27. 8. 2013 (<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/quebec-referendum-1980>, 10. 3. 2022).

CHAPPELL, D. A. (1999). The Noumea Accord: Decolonization without Independence in New Caledonia? *Pacific Affairs* 72 (3), s. 373–391.

IROZHLAS (2014). *Španělský ústavní soud pozastavil katalánské referendum o nezávislosti*. 29. 9. 2014 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/spanelsky-ustavni-soud-pozastavil-katalanske-referendum-o-nezavislosti-_201409292239_mtaborska, 22. 3. 2022).

IROZHLAS (2021). *Připomínku referenda za nezávislost Katalánska doprovodila potyčka s policií a zapalování kontejnerů*. 2. 10. 2021 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/barcelona-katalansko-demonstrace-separatiste-spanelsko_2110021151_pat, 10. 3. 2022).

JEAVANS, CH. (2014). In maps: How close was the Scottish referendum vote? *BBC News*. 19. 9. 2014 (<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-29255449>, 15. 3. 2022).

KOWASCH, M. – BATTERBURY, S. P. J. – BOUARD, S. – WADRAWANE, E. W. (2022). The third independence referendum in New Caledonia - a fallback to colonialism? *Pacific Geographies* 57, s. 11–15.

LEBLIC, I. (2022). Sovereignty and Coloniality in the French-Speaking Pacific: A Reflection on the Case of New Caledonia, 1980–2021. *Oceania* 92 (1), s. 107–132.

LESLIE, P. (1999). Canada: The Supreme Court Sets Rules for The Secession of Quebec. *Publius* 29 (2), s. 135–151.

MCVEIGH, K. (2014). Scottish referendum: yes and no agree it's a once-in-a-lifetime vote. *The Guardian*. 17. 9. 2014 (<https://www.theguardian.com/politics/2014/sep/17/scottish-independence-referendum-yes-no-agree-once-in-lifetime-vote>, 15. 3. 2022).

MITCHELL, J. (2018). From Independency to Co-dependency: Changing Relations in UK and Devolved Governments Post-Brexit. *Political Quarterly* 86 (4), s. 576–583.

- MOORE, M. (2019). The Moral Value of Collective Self-Determination and the Ethics of Secession. *Journal of Social Philosophy* 50 (4), s. 620–641.
- MULLEN, T. (2016). Introduction. In: McHarg, A. et. al. *The Scottish Independence Referendum: Constitutional and Political Implications* (Oxford: Oxford University Press), s. 3–27.
- PAUN, A. – SARGEANT, J. (2021). Scottish Independence. *The Institute for Government*. 29. 9. 2021 (<https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/scottish-independence>, 15. 2. 2022).
- PERRIGO, B. (2019). 'Get Brexit Done.' The 3 Words That Helped Boris Johnson Win Britain's 2019 Election. *TIME*. 13. 12. 2019 (<https://time.com/5749478/get-brex-it-done-slogan-uk-election/>, 18. 3. 2022).
- PHILPOTT, D. (1995). In defense of self-determination. *Ethics*, 105 (2), s. 352–385.
- PHILPOTT, D. (2003 [1998]). Self-Determination in Practice. In: MOORE, M. ed., *National Self-Determination and Secession* (Oxford–New York: Oxford University Press), s. 79–102.
- POORAN, N. – MILLER, D. (2021). Alister Jack says Scottish independence referendum could happen if polling shows 60% support. *The Scotsman*. 27. 8. 2021 (<https://www.scotsman.com/news/politics/alister-jack-says-scottish-independence-referendum-could-happen-if-polling-shows-60-support-3361949>, 5. 2. 2022).
- PRIME MINISTER'S OFFICE – CAMERON, D. (2015). Prime Minister's speech on Europe. *GOV.UK*. 10. 11. 2015 (<https://www.gov.uk/government/speeches/prime-ministers-speech-on-europe>, 5. 2. 2022).

PRIME MINISTER'S OFFICE – JOHNSON, B. (2020). Letter from PM Boris Johnson to Scottish First Minister Nicola Sturgeon: 14 January 2020. *GOV.UK*. 14. 1. 2020 (<https://www.gov.uk/government/publications/letter-from-pm-boris-johnson-to-scottish-first-minister-nicola-sturgeon-14-january-2020>, 15. 3. 2022).

QVORTRUP, M. (2012). The History of Ethno-National Referendums 1791–2011. *Nationalism and Ethnic Politics* 18 (1), s. 129–150.

RATTANASEVEE, P. (2021). Reconceptualizing Theories of Secession: Lessons from Scotland and Catalonia. *Tamkang Journal of International Affairs* 25 (2), s. 97–140.

ROSE, M. – PACKHAM, C. (2021). New Caledonia rejects independence in final vote amid boycott. *Reuters*. 12. 12. 2021 (<https://www.reuters.com/world/europe/new-caledonia-begins-voting-independence-referendum-2021-12-12/>, 4. 4. 2022).

ROSŮLEK, P. (2015). *Politický secesionismus & Etické teorie - Allen Buchanan a jeho kritici* (Brno: Barrister & Principal).

ROSŮLEK, P. (2016). Secession and Intelligibility of a Referendum Quéestion (RQ) – from Québec to Scotland (1980–2014). *Annual of Language & Politics and Politics of Identity* 5 (1), s. 49–72.

SAMBANIS, N. – MILANOVIC, B. (2014). Explaining Regional Autonomy Differences in Decentralized Countries. *Comparative Political Studies* 47 (13), s. 1830–1855.

SCOTTISH GOVERNMENT (2013). *Scotland's Future*. 26. 11. 2013 (<https://www.gov.scot/publications/scotlands-future/pages/4/>, 15. 3. 2022).

SNP (2016). *The SNP 2016 manifesto explained*. 20. 4. 2016 (<https://www.snp.org/the-snp-2016-manifesto-explained/>, 20. 1. 2022).

SNP (2018). *Constitution*. 2018 (<https://www.snp.org/our-vision/constitution/>, 15. 2. 2022).

SOARES, I. – COTOVIO, V. – CLARKE, H. (2017). Catalonia referendum result plunges Spain into political crisis. *CNN*. 2. 10. 2017 (<https://edition.cnn.com/2017/10/01/europe/catalonia-spain-independence-referendum-result/index.html>, 4. 4. 2022).

SORENS, J. (2014). Legal Regimes for Secession: Applying Moral Theory and Empirical Findings. *Public Affairs Quarterly* 28 (3), s. 259–288.

STAFF REPORTER (2017). Theresa May: 'now is not the time' for indyref2. *Holyrood*. 16. 3. 2017 (https://www.holyrood.com/news/view,theresa-may-now-is-not-the-time-for-indyref2_13262.htm, 26. 3. 2022).

STANDO, O. (2020). Scotland has what it takes: the facts. *Yes*. 15. 12. 2020 (<https://www.yes.scot/scottish-independence-facts/>, 16. 11. 2021).

THE ELECTORAL COMMISSION (2013). *Referendum on independence for Scotland*. 30. 1. 2013 (https://www.electoralcommission.org.uk/sites/default/files/pdf_file/Referendum-on-independence-for-Scotland-our-advice-on-referendum-question.pdf, 4. 4. 2022).

THE ELECTORAL COMMISSION (2015). *Referendum on membership of the European Union*. 7. 9. 2015 (<https://www.electoralcommission.org.uk/sites/default/files/2019-08/EU-referendum-question-assessment-report.pdf>, 5. 4. 2022).

THE ELECTORAL COMMISSION (2019). *Results and turnout at the EU referendum*. 25. 9. 2019 (<https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/results-and-turnout-eu-referendum>, 15. 3. 2022).

THE GUARDIAN (2013). *David Cameron's EU speech - full text*. 23. 1. 2013 (<https://www.theguardian.com/politics/2013/jan/23/david-cameron-eu-speech-referendum>, 24. 3. 2022).

THE HERALD (2022). *Boris Johnson: Scottish independence 'is just not going to happen'*. 15. 2. 2022 (<https://www.heraldscotland.com/politics/19925927.boris-johnson-scottish-independence-is-just-not-going-happen/>, 20. 3. 2022).

THE SCOTTISH GOVERNMENT (2014). *The Smith Commission*. 10. 10. 2014 (<https://www.webarchive.org.uk/wayback/archive/20150218120348/http://www.gov.scot/Topics/constitution/smith-commission>, 20. 2. 2022).

THE WORLD FACTBOOK (2022). *New Caledonia*. 30. 3. 2022 (<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/new-caledonia/#people-and-society>, 4. 4. 2022).

UK PARLIAMENT (2022a). *MPs and Lords*. (nedatováno) (<https://members.parliament.uk/member/4619/career>, 27. 3. 2022).

UK PARLIAMENT (2022b). *MPs and Lords*. (nedatováno) (<https://members.parliament.uk/member/1571/career>, 27. 3. 2022).

VEENENDAAL, W. P. (2016). How democracy functions without parties: The Republic of Palau. *Party Politics* 22 (1), s. 27–36.

VIDMAR, J. (2007). Montenegro's Path to Independence: A Study of Self-Determination, Statehood and Recognition. *Hanse Law Review* 3 (1), s. 73–102.

WELLMAN, CH. H. (2005). *A Theory of Secession*. (Cambridge: Cambridge University Press).

WHAT SCOTLAND THINKS (2021). *How would you vote in a Scottish independence referendum if held now? (asked after the EU referendum)*. 18. 9. 2021 (<https://whatscotlandthinks.org/questions/how-would-you-vote-in-the-in-a-scottish-independence-referendum-if-held-now-ask/?pollster%5B%5D=panelbase>, 16.10. 2021).

7 **Resumé**

The main aim of my bachelor thesis is to analyse the legitimacy of the second referendum on Scottish independence. I use the plebiscite theory to attain this aim. This theory is probably the best for the case of Scottish independence. The most important characteristics of the plebiscite theory can be detected in Scotland. Beside the other requirements, the plebiscite theory is based on holding a referendum and expressing the desire for independence. My bachelor thesis is focused mainly on referendums. I also describe the purpose of referendums within the international law. Therefore, I included some of the examples where the independence referendum was applied by the international organizations. Some of the authors of plebiscite theory suggest a repeated referendum as one of the conditions. Furthermore, I presented the case of Palau, where there was a repeated referendum (eight referendums to be precise) as well.

The analytical part of the bachelor thesis involves other examples of independence referendums (Spain vs Catalonia, Canada vs Quebec, France vs New Caledonia) which I compare with the Scottish independence referendum 2014 and the situation in Scotland and the UK in general. I created two tables to compare the restrictive action by central governments towards the secessionist regions. This system classifies Scotland behind Catalonia and Quebec (more restrictive examples) and in front New Caledonia (less restrictive example). For the independence referendum in Scotland, an agreement (the Edinburgh Agreement) was signed as it was in New Caledonia. However, the Edinburgh Agreement did not allow for a repeated referendum, unlike in New Caledonia.

In chapter four, I analyse the case of Scotland. Firstly, I compare the independence referendum 2014 with the other independence referendums elsewhere in the world. I also include the referendum from 2016 (UK's referendum on EU membership). It is important because Scotland views the referendum as a betrayal by the British government. Therefore, Scotland presents this referendum and its results as one of the main arguments for the second independence

referendum. Lastly, I describe the possibility of a second independence referendum in Scotland.

The power of the secessionists in Scotland is not so high. The society is currently very divided. For this reason, Scotland does not really have the right to a second referendum. The desire for secession, as I have already mentioned, is one of the fundamental conditions of plebiscite theory. Moreover, the statements of some Conservative Party members draw attention to the low level of desire for independence shown by the society. To conclude Scotland has the right to a repeated referendum but the society's desire for an independent Scotland must increase.

8 Seznam příloh

Příloha č. 1.....	67
Příloha č. 2.....	68
Příloha č. 3.....	69
Příloha č. 4.....	69
Příloha č. 5.....	70
Příloha č. 6.....	70
Příloha č. 7.....	71
Příloha č. 8.....	71
Příloha č. 9.....	72
Příloha č. 10.....	73
Příloha č. 11.....	73

Příloha číslo 1: Splnění podmínek referenda (R)

	Katalánsko	Quebec	Skotsko	Nová Kaledonie
I. Proběhlá referenda				
formulace otázky	správná 2014 - dvě 2017 - jedna	nesprávná	správná	podle dohody zainteresovaných stran
supermajorita - počet hlasů	prostá většina	prostá většina	prostá většina	prostá většina
supermajorita - volební účast	neurčena	neurčena	neurčena	neurčena
opakované referendum	ano, ale nelegální (2014, 2017)	ano, ale nelegální (1980, 1995)	ne	ano, dle Dohoda z Nouméa (2018, 2020, 2021)
uvězněné menšiny	-	ano, práva stanovena v ústavě	potencionálně ano	ano
II. Budoucí referenda				
formulace otázky	R podle vlády nelegální	stanoveno vládou Kanady	stanoveno	další R se nepředpokládá
supermajorita - počet hlasů	R podle vlády nelegální	stanoveno vládou Kanady	názory vlády UK o stanovení	další R se nepředpokládá
supermajorita - volební účast	R podle vlády nelegální	neurčena	neurčena	další R se nepředpokládá
opakované referendum	R podle vlády nelegální	R je povoleno, opakovanost není určena	nepovoleno vládou UK	možnosti opakovaných R vyčerpány
uvězněné menšiny	R podle vlády nelegální	ano, práva stanovena v ústavě	potencionálně ano	ano

Zdroj: vytvořeno autorem

Příloha číslo 2: Míra restriktivnosti vlád jednotlivých zemí vůči secesionistům

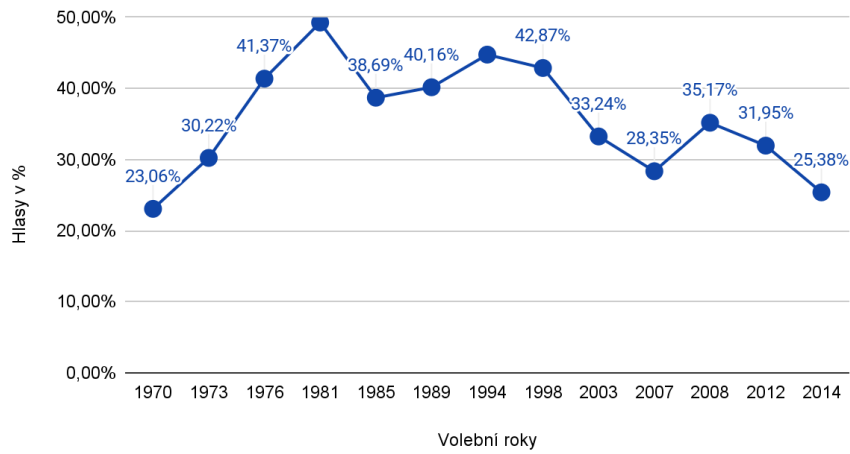
	Katalánsko	Quebec	Skotsko	Nová Kaledonie
I. Proběhlá referenda (R)				
centrální vláda	odmítnutí	stanovení podmínek po roce 1998	dohoda	dohoda
nejvyšší/ústavní soud	odmítnutí	stanovení podmínek po roce 1998	neparticipoval	neparticipoval
ústava	nelegální	podle soudního vyjádření nelegální	legální ³⁴	nelegální
II. Budoucí referenda (R)				
možnost nového R	R není možné	ano	?	další R se nepředpokládá

Zdroj: vytvořeno autorem

³⁴ Nutno podotknout, že ve Spojeném království je ústava nekodifikovaná, respektive existuje zde řada dokumentů, které stanovují vztahy a práva v UK. Díky Edinburské dohodě bylo ale referendum 2014 legální.

Příloha číslo 3: Zisky Quebecké strany (PQ) ve volbách

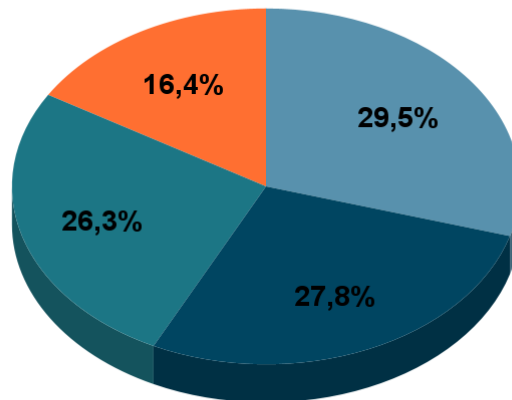
Zisky Quebecké strany ve volbách

Zdroj: vytvořeno autorem dle tabulky výsledků provinčních voleb (Hlaváček 2014: 54)

Příloha číslo 4: Důvody voličů, proč hlasovali proti v referendu 2014

Proti nezávislosti

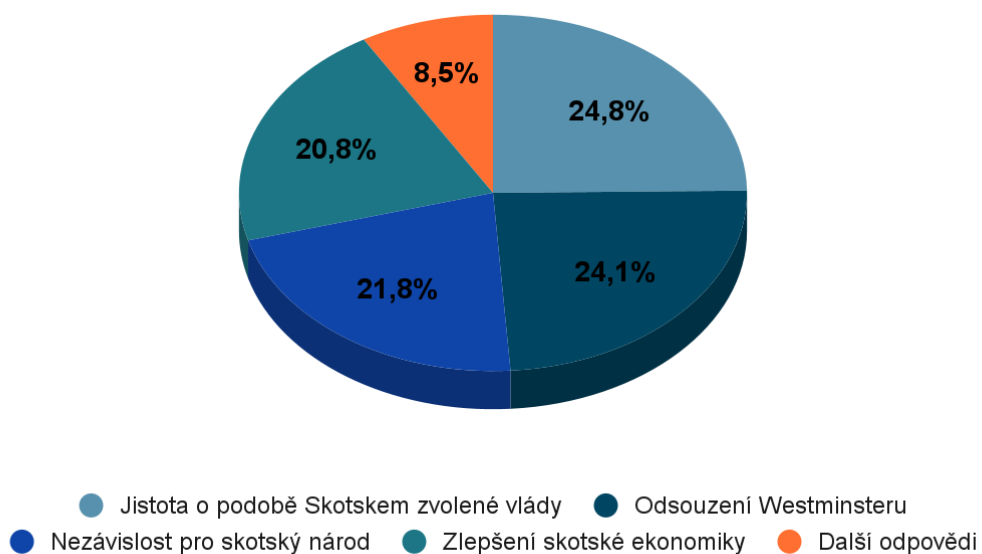

- Cítí se jako Britové
- Absence odpovědi na otázky
- Zhoršení skotské ekonomiky
- Další odpovědi

Zdroj: vytvořeno autorem dle Mullen (2016: 14)

Příloha číslo 5: Důvody voličů, proč hlasovali pro v referendu 2014

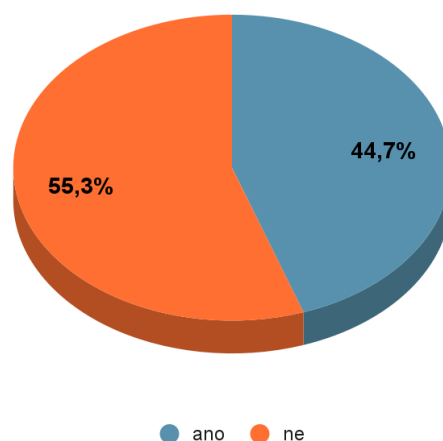
Pro nezávislost

Zdroj: vytvořeno autorem dle Mullen (2016: 14)

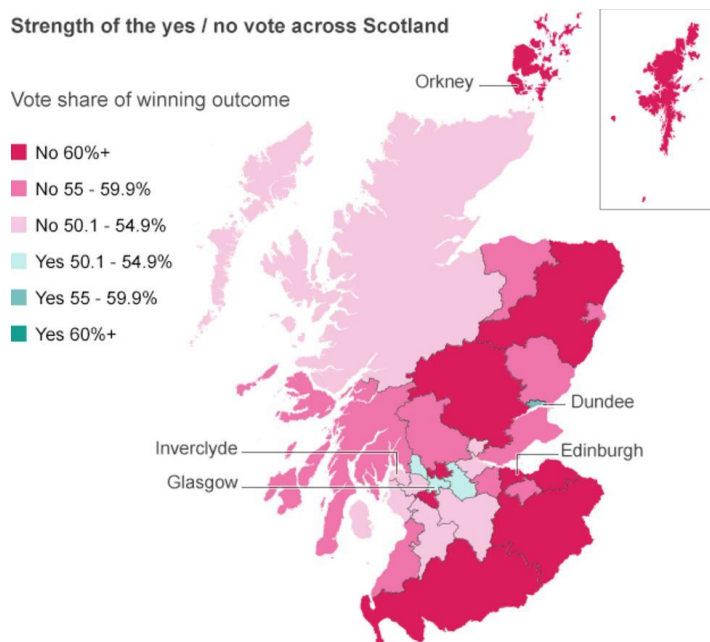
Příloha číslo 6: Referendum o nezávislosti Skotska 2014

Hlasování pro a proti nezávislosti Skotska

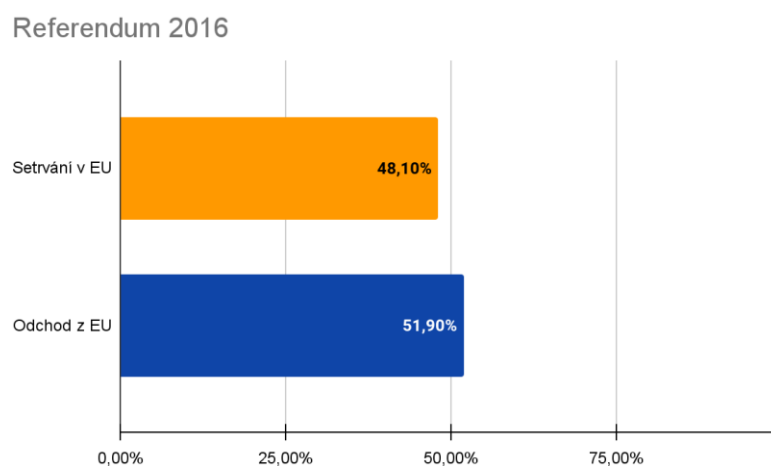
Zdroj: vytvořeno autorem dle BBC (nedatováno)

Příloha číslo 7: Referendum o nezávislosti 2014 - hlasování ano (modrá), ne (růžová)

Zdroj: převzato od Jeavans (2014)

Příloha číslo 8: Referendum 2016 - tzv. brexit

Zdroj: vytvořeno autorem dle The Electoral Commission (2019)

**Příloha číslo 9: Referendum o členství v EU 2016 - hlasování setrvat (žlutá),
odejít (modrá)**

EU Referendum results

Winners in each area

Leave: 51.9%

Remain: 48.1%

Gibraltar also voted to Remain

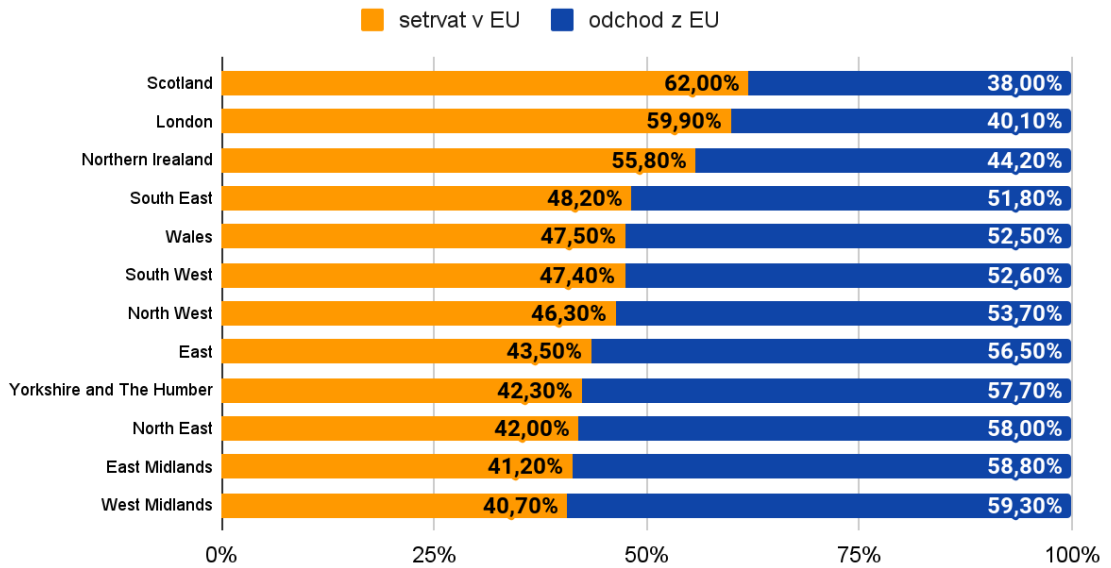
Source: Electoral Commission

BBC

Zdroj: převzato od BBC (2021a)

Příloha číslo 10: Referendum 2016 dle oblastí

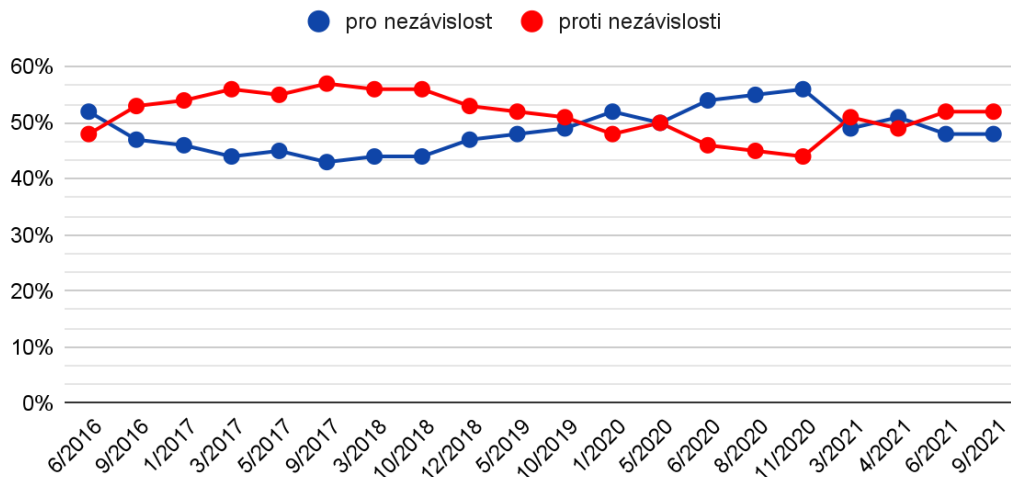
Referendum 2016

Zdroj: vytvořeno autorem dle The Electoral Commission (2019)

Příloha číslo 11: Názory skotské veřejnosti na nezávislost

Průzkumy veřejného mínění dle Panelbase

Zdroj: vytvořeno autorem dle What Scotland Thinks (2021)